

Адыгэ Голос адыга Магъ

ТЫЗЭКЪОТМЭ - ТЫЛЪЭШ!
1923-рэ илъэсым
гъэтхакъэм
щегъэжьагъэу кыдэкIы

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

№165 (20179) МЭФЭКУ, ШЫШЪХЪЭИУМ и 23-рэ, 2012-рэ илъэс

● ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

ЮфшIэным кыкIэкIогъэ щытхъу

Тыгъуасэ, шышъхъэум и 22-м, Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу ТхьакIущынэ Аслъан къэралыгъо наградэхэмрэ щытхъуцIэхэмрэ кызыфагъэшъошагъэхэм ахэр къэзыушыхъатырэ тхылъхэмрэ бгъэхалъхъэхэмрэ къаритыжыгъэх. Тын лъапIэхэр къэзылэжыгъэхэм республикэм ипащэ пэублэм къафэгущуагъ, лъэныкъоу зыщылажъэхэрэм гъэхъагъэхэр ащашIыхэзэ ыпэкIэ лъыкIотэнхъу къафэлъэуагъ.

— Адыгеим иэкономикэ хъыонгъэхэр ышIынхэм фэшI илъэс зэкIэлъыкIохэм шъуишъыпкъэу Юф шъушIагъэ, щытхъур къэшъулэжыгъ, шъуигъэхъагъэхэм республикэр арэгущо, — кыIуагъ ТхьакIущынэ Аслъан къэзэрэугоигъэхэм закыфигъазэ. Урысы Федерацием и Пре-

зидент ихэдзын кампание чанэу хэлэжыгъэхэ АР-м и Премьер-министрэу Къумпыл Муратэ, муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие ипащэу Михаил Черниченкэм, гъэсэныгъэм иучреждениеу «Лицеу N 8-м» физикэмкIэ икIэлэегъаджэу Алексей Стальноим УФ-м и

Президент ирээныгъэ тхылъхэр афагъэшъошагъэх.

АР-м и Лышъхъэ иунашъокIэ «Адыгеим и Щытхъу-зехъ» зыфиорэ медалыр къафэгъэшъошагъэу къаритыжыгъ ЮфшIэным иветеранэу Анатолий Мальковым, Адыгэ къэралыгъо университетым икафедрэ ипрофессорэу, тарихъ

шIэныгъэхэмкIэ докторэу Бузэрэ Алик, литературнэ-художественнэ журналэу «Зэкъошныгъэм» иредакторэу, Урысы-емрэ Адыгеимрэ ятхакIохэм я Союз хэтэу Кошбэе Пшымафэ.

Джащ фэдэу АР-м иунашъокIэ лъэныкъоу зыщылажъэхэрэмкIэ заслуженнэ щытхъуцIэр кызыфагъэшъо-

шагъэхэм ащышых Адыгэ къэралыгъо университетым философиемрэ социологиемрэкIэ икафедрэ идоцентэу, философ шIэныгъэхэмкIэ кандидатэу Шэолыхъу Айдэмыркъан, мы апшгъэрэ еджэпIэ дэдэм литературэмрэ журналистикэмрэкIэ икафедрэ идоцентэу, тарихъ шIэныгъэхэмкIэ кандидатэу Шышъхъэ Нелэ, зэфэшIыгъэ акционер обществэу МПМК-у «Краснодарская — 1» зыфиорэм игенеральнэ директорэу Нэхэе Аслъан, республикэ гъэзетэу «Советскэ Адыгеим» иотдел ипащэу Валерия Ломешинам, Адыгеим ижурналистхэм я Союз иправление хэтэу Евгений Зайцевым, нэмыкI-хэми. АР-м физическэ культурэмкIэ ыкIи спортымкIэ изаслуженнэ ЮфшIэ хъугъэ селоу Красногвардейскэм дэт кIэлэцIыкIу спорт еджапIэм идиректорэу Шъэожъ Мурадинэ.

Зипшгъэрылхэр щытхъу хэлэу зыгъэцкIэхэрэ республикэм игъогу-патруль къулыкъу иЮфшIэхэу Гышц Вячеслав, Нэгъой Инвер, Нэфышгъэ Заудин, Лыунэ Тимур, Шъэфкъуй Мурат, Алексей Тернавшенкэм, джащ фэдэу псэупIэ зэфэшъхъафхэм ащылэжъэхэрэ почтальонхэу Аульэ Марыет, Къат Нэфсэт, Лыхэсэ Шамсэт, Хъанэхъу Гошнагъо АР-м и Лышъхъэ ирээныгъэ тхылъхэр афагъэшъошагъэх.

Наградэхэмрэ щытхъуцIэхэмрэ зыфагъэшъошагъэхэм зэкIэми ТхьакIущынэ Аслъан зэхэхэм икIэх джыри зэ къащыфэгущуагъ, гушIэ дэхабэ къапигохыгъ. Нэужым зэхэтхэу нэпэеплъ сурэт зытырарагъэхыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Джаш фэдиз хьурэ гъомылэпхъэ зэфэшхъафхэр Адыгэ Республикэм шышхъэлум и 21-м къаригъэщагъ Чэчэн Республикэм и Лышхъэу Рамзан Кадыровым. А шлушлэ йофтхъабзэмкIэ ар быслымэнхэм къафэгущагъ Нэкимазэр зэраухыгъэмкIэ ыкIи Бирам мэфэкIым зэрэтыхагъэхэмкIэ. Къыхэгъэщыгъэн фæе мыщ фэдэ шлушлэ акциер илъэс къэс Р. Кадыровым зэрэзыхиццэрэр, гъомылапхъэу Кавказым ит республикэхэм аригъащэрэм зэрэхигъахьорэри. ИкIыгъэ илъэсым пынджи, шъоушыгъуи, хъаджыгъи тонн пшIырыпшI къаригъэщэгъагъэмэ, мыгъэ — тонн 50-м ехъу. Ахэм етIани акIыгъугъ зэм-зэмыпсыр зэрыт бэшэрэб мини 3. ХъакIэхэр Мыекъопэ гупчэ мэщытым рагъэблагъэхи, хъадж зышIынэу щытхэм алуагъэкIагъэх.

Тонн 50-м ехъу къафаригъэщагъ

ИкIыгъэ илъэсым пынджи, шъоушыгъуи, хъаджыгъи тонн пшIырыпшI къаригъэщэгъагъэмэ, мыгъэ — тонн 50-м ехъу. Ахэм етIани акIыгъугъ зэм-зэмыпсыр зэрыт бэшэрэб мини 3. ХъакIэхэр Мыекъопэ гупчэ мэщытым рагъэблагъэхи, хъадж зышIынэу щытхэм алуагъэкIагъэх.

Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ быслымэнхэм ацIэкIэ хъакIэхэм шлуфэс сэлам зарехым ыуж муфтиеу Емыж Нурбий ипсэлъэ кIэкI къышчыгъэщыгъ Чэчэн Республикэм и Лышхъэу ишлушлагъэ ифэшъошэ уасэ быслымэнхэм зэрэфашырэр, ащ ихъатыркIэ мы илъэсым нэбгыри 151-рэ ыпкIэ хэмылъэу Чабэм кIонхэ амал зэрагъотырэр.

— Пстэуми апэу ти Лышхъэ, тиреспубликэ щыпсэухэрэм ацIэкIэ сэлам фæбэ шъогъы, — къылуагъ Чэчэн Республикэм илIыкIохэм япашэ. — Алахьталэр къытэджэ шлушIэным

тыфэлэжъэнэу, тыгухэр зэлухыгъэу тызэдъшIынэу. ИлъэсиплI хъугъэ мыщ фэдэ йофтхъабзэ ти Лышхъэ зызэрихьэрэр. Ар тиреспубликэ иапэрэ Президентэу, Урысыем и Лышхъужэу, хъаджэу Ахмад Кадыровым ишIэжъ фэгъэхыгъ, ащ ыцIэ зыхьырэ фондым щыщ мыткъу пэлухьэрэри. Алахьталэм телъэу мамырныгъэр тичIыгухэм ренэу арылынэу, непэ лъэпкъ зэфэшхъафэу шъуиреспубликэ щызэдэпсэухэрэм тапэкIи зэзэгъыныгъэ, зэгурыланыгъэ шъуазыфагу илынэу.

Джаш фэдэу ар къафэлъэлуагъ хъадж зышIынэу щыт

быслымэнхэм псауныгъэ ялэу игъом ягъогу теханхъу, ягухэлышIухэр къадэхъугъэхэу къагъэзжыныу.

Гъомылапхъэу республикэм къащагъэр афагощыт гъот макIэ зилэ унагъохэм, сымаджэхэм, Сирием къикIыгъэ тилъэпкъэгъухэм, псыкIуным зэрар зэрихыгъэхэм.

***

Мы мэфэ дэдэм Мыекъопэ гупчэ мэщытым къышчызэрэу гъонгъагъэх хъадж зышIынэу щыт быслымэнхэр. Ахэм зэдэгущыгъэ адырилагъ мэщытым иIимам шхъахъу, хъаджэу ТIэшъу Нихъад. Мыхэм ахэтых апэрэу а гъогум тыхащтхэри, мызэу, мытIоу хъадж зышIыгъэхэри. Муфтиеу Емыж Нурбий тызэрэщигъэгъозагъэмкIэ, мы илъэсым нэбгырэ 200-м ехъу Адыгеим ыкIи Краснодар краим арыкIынхэщ, Чабэм кIонхэу щыт.

Чэчэн Республикэм илIыкIохэр ахэм заIокIэхэм, пстэуми япсалъэхэм къащыхагъэщыгъ илъэс зэкIэлъыкIохэм ыпкIэ хэмылъэу нэбгыришгъэ пчъагъэ Чабэм зыгъэкIорэ Рамзан Кадыровым быслымэнхэр зэрэфэразэхэр лъагъэ-лэсыжыныу ыкIи мамырныгъэр ягъогъогу тапэкIэ псэунхэу афэлъэлуагъэх.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.
Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

Силосым игъэхъазырын фежъагъэх

Теуцожь районим ит фирмэу «Синдика-Агро» зыфиIорэм ифэрмэу Городским дэтым илъэс къэс игъэхъагъэхэм ахэгъахъо. Ар 2008-рэ илъэсым колхозым зыщакъафэжыным былымшхъыи 147-рэ нахъ темытыгъэмэ, джы щаIыгъыр 428-рэ. Ащ шышэу чэмхэр шхъыи 123-рэ. Былымхэр дэгъоу агъаххэ, яфэIо-фашIэхэр зэрэхъэх ыкIи ащ ишлуагъэкIэ чэм пэпчъ чэщ-зымафэм щэ килограммипшIым къышчымыкIэу къырагъэты. ГъэрэкIо джырэ фэдэ иуахътэ чэм телытэу щэ килограмм 1652-рэ къахъыжыгъагъэмэ, мыгъэ килограмм 2128-м нагъэсыгъ.

Хъэонныгъэхэм лъапсэ афэхъугъ, ыпшъэкIэ къызэрэщытлуагъэу, былымхэм ялыгъын-

кIи, ягъэххэнкIи шапхъэу щыIэхэр дэгъоу зэрагъэцIэхэрэр. ГушIэм пæе, мы мафэхэм фэрмэр кIымафэм фытырагъэпсыхъажы, Iусхэр ящыкIэгъэщытым ехъоу зэрагъэхъазырыщытым иIофыгъохэр зэрахъэх. Анахъ охътэшIоу алъытэрэм ехъулэу люцернэ мэкъу тонни 127-рэ, орзэ тонн 87-рэ зэкIо-цIыпхагъэхэу къакъырхэм арагъэкIугъэх.

Фирмэм ипашэу Кушъу Рэмэзанэ къызэрэтилуагъэмкIэ, силос тонн 1600-рэ зэхалъхъанэу агъэнэфагъ. Шышхъэлум и 14-м (тызыIукIэгъэ мафэм) ехъулэу тонн 600 зэхалъхъагъ. Мафэ къэс тонн 300 агъэхъазыры. Арышъ, планэу зыфагъэуцужыгъэр мэфэ заулэкIэ агъэцIэкIэжыщт.

ИдэгъугъэкIэ уигъэразэу ыкIи пIэлъэ кIэкIым силосыр машэм егъэкIугъэным зилахъышIу хъзышIыгъэхэрэм ягъу къытфилыгъ. Натрыфыр къабзэу къызыупкIырэ ыкIи силосыпхэр къэзыгъэхъазырыр комбайнэм къэуцу имыIэу Iоф регъашIэ механизаторэу Максим Локтевым. Силосыпхэр гъэтIылыпIэм езышалIэхэрэр шоферэу Нэхэе Юрэрэ трактористэу Лыбызу Аслъанрэ. Силосыр машэм дефые, еубэ тракторэу С-100-м тесэу Улапэ щыщ кIалэу Хъаджымэ Аскэрбий. Силосыр мыкIодыным, ар дэгъоу шIолуным пæе чэщи, мафи имыIэу еубэ тракторэу К-700-м тесэу Гъыщ Шумафэ.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Нэбгырэ 1000 къекIолIагъ

Гъэсэнныгъэм фэгъэзэгъэ лагерэу «Гвардейск» зыфиIорэр шышхъэлум и 13-м Липецкэ хэкум къышчызэлуахыгъ. ЗэкIэмкIи ащ нэбгырэ 1000-м ехъу къекIолIагъ. Ахэм ахэтых «Единэ Россием» и «НыбжыкIэ Гвардие», тикъэралыгъо щызэлыащIэрэ политикхэр ыкIи экспертхэр, дунаим ичIыпIэ зэфэшхъафхэм къарыкIыгъэ ныбжыкIэ организациехэм ялIыкIохэр, нэмыкIэхэри.

Интернетым иIофшIэн щагъэфедэрэ технологиехэм афэгъэхыгъ «НыбжыкIэ Гвардием» и форумэу мыгъэ зэхакъагъэр. Iофтхъабзэм ипрограммэ къыдихъалытагъэу ащ хэлэжъэрэ депутатхэм ыкIи «НыбжыкIэ Гвардием» ирегиональнэ отделециехэм япашэхэм апае егъэджэн курсхэр рагъэкIо-кIых.

— Лагерым щызэхакъэрэ егъэджэнхэр лъэныкъуишIыкIэ гошыгъэх: чIыпIэхэм ыкIи регионхэм пэрытныгъэ ащызыгъышхэр, СМИ-хэм ыкIи Интернетым Iоф зэрадэпшIэн

плъэкIышхэр, хэдзын технологиехэр ыкIи урам политикхэр, — еIо «НыбжыкIэ Гвардием» и Адыгэ шъолъыр къутамэ ипашэу Коцэкъо Анжелэ. — Форумым изэхакъоохэм агъэнэфэгъэ планым диштэу пчэдыжым къышчегъэжъагъэу щэджагъом нэс лекциехэр макIох, етIанэ лъэныкъо зэфэшхъафхэмкIэ специалист цIэрыIохэм талуагъагъэ, ахэм гушIэгъу тафэхъу. Пчыхъэм тренингхэр тфызэхакъэх. ГушIэм пæе, Урысыем иполитическэ партией «Единэ Россием» игъэцэкIэкIо комитет ипашэ игуадзэу Константин Мазуревскэм мы мафэхэм тылуагъ. «НыбжыкIэ Гвардиерэ» тикъэралыгъо пэрытныгъэ щызыIыгъ партиемрэ зэрэздэлэжъэнхэ алъэкIышт лъэныкъохэм, анахъэу анаIэ зытырагъэтышхэм, пшъэрылхэм татэгущылагъ.

Зэхакъоохэм зэрагъэнэфагъэу, «Единэ Россием» и «НыбжыкIэ Гвардие» и Зэфэс ыпшъэкIэ зигугъу къэтшыгъэ лагерым мы мафэхэм щы-кIуагъ.

Зэхэфынхэр аухыгъэх

Мы илъэсым ижыоныгъокIэ мазэ и 25-м, чэщым, МВД-м Кошхъэблэ районимкIэ иотдел иIофышIэхэм ащыщ ешъуагъэу рулым кIэлъырысэу ыпкIэ къыкIырэ транспортым игъогу телъади ВАЗ-21093-м еутэкIыгъ. Ащ исыгъэ хъульфыгъэм шъобж хылыгъэу тешагъэ хъугъэхэм апкъ къыкIыкIэ идунай ыхъожыгъ.

УФ-м СледствиехэмкIэ икомитет СледствиехэмкIэ игъэлорышIаплэу АР-м щыIэм Джэджэ районимкIэ имеж-район отдел мыщ ылъэныкъокIэ уголовнэ Iоф къызы-луихыгъагъ. Ащ иследователь къызэрилуагъэмкIэ, а мэфэ дэдэм хъугъэ-шIагъэр зыпкъ къыкIыгъэр полицием исатырхэм къахагъэкIыгъ. Ар имысагъэ еуцолэжыгъ ыкIи чанэу следовательхэм IэпыIэгъу къафэхъугъ.

Джы мары зэхэфынхэр аухыгъэх, Кошхъэблэ район судым тхыльхэр фагъэхыгъэхэу, мы тхымафэм ар ахэм ахэплэщт.

Янэрэ тынэпIосымрэ ямысагъэ хэлъ

Поселкэу Табачнэм щыщ пшъэшъэжыеу илъэс 11 зыныбжыр зэрэкIодыгъэм блэкIыгъэ мазэм бэрэ тэри, нэмыкI СМИ-ми игугъу тшIыгъэ. Бэдзэогъум и 15-м чэщым ар унэм икIодыкIыгъ, мазэм ыкIэр ары нылэп зэраукIыгъэр къэзыушыхъатырэ шъобжхэр тешагъэхэу ихъадэ къызэгъотыжыгъэр. Пшъэшъэжыер ыукIыгъэу егуцафэхэу мы поселкэм щыщ хъульфыгъэр аубытыгъэу джырэ нэс зэхэфынхэр кIуагъэх.

АР-м и МВД ипресс-къулыкIу къызэритыгъэмкIэ, мы тхымакIагъом нымрэ тынэпIосымрэ ямысагъэ хэлъэу нэужым къычIэщыгъ. Чэщым

пшъэшъэжыер унэм зыратыгъулым, ахэр лъэшэу ешъо-гъагъэх, ясабий къаухъумэным пæе зыпари ашIагъэп. Джаш фэдэу адрэ кIэлэцIыкIоу унагъом исхэм жъалымыгъэ хэлъэу зэрадэзекIошхыгъэхэри къэнэфагъ. Ащ фэшI тынэпIосым уголовнэ Iоф къыфызэ-луахыгъ.

КIэлэцIыкIухэр унагъом къырагъанэхэмэ ахэм япсауныгъэкIи, ящыIэныгъэкIи щынэгъончъэу зэрэщымытым къыхэкIыкIэ, нымрэ тынэпIосымрэ ахэр апIунхэм ифитыныгъэ алахынэу Мыекъопэ районим ипрокуратурэ тхыльхэр судым фигъэхыгъэх.

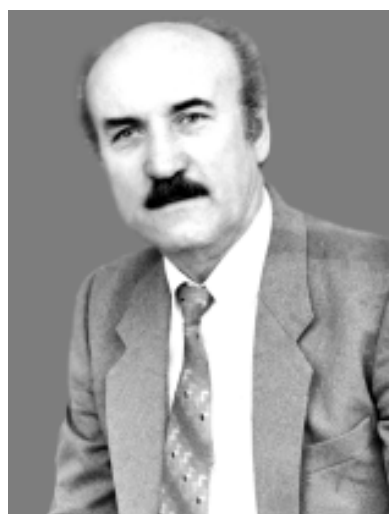
ТИЗЭДЭГУЩЫПЭГЪУХЭР

НЭФЫШЪ Адам:

«ШэныгъэхэмкIэ Дунэе Адыгэ Академием инеушырэ мафэ инышт, дэхэшт»

ШэныгъэхэмкIэ Дунэе Адыгэ Академиер (ШИДАА-р) зызэхашагъэр мыгъэ ильэс 20 мэху. Академиер зыщылэм кышцегъэ-жыагъэу ащ ипрезидентыр шэныгъэлэжэ цэрылоу, адыгэ лъэпкъым инеушрэ мафэ пае Ioфышхохэр зэшлозыхэр хэкупсэу Нэфышъ Адам ары. Нэфышъ Адам 1938-рэ ильэсым Зеикъо къуаджэ кышцыхуыгъ. Лъэпкъ Ioфым зы-псэ хэлъым шэныгъэ кууи, гъэсэныгъэ-шхуи къолъых. Ар физикэ-математикэ шэныгъэхэмкIэ доктор, Урысые Феде-рацием, КъБР-м, КъШР-м, АР-м шIэ-ныгъэхэмкIэ язаслуженнэ IoфышIэшху, естественнэ шэныгъэхэмкIэ Урысые Ака-демием, шэныгъэхэмкIэ зэхашагъэр КIэ Петровскэ академием, Абхъазым, Испа-нием шэныгъэхэмкIэ яакадемиехэм ахэт. Профессорэу Нэфышъыр шэныгъэхэмкIэ Урысые Академием и Къэбэртэе-Бэлъ-

къар шэныгъэ гупчэ прикладной матема-тикэмрэ автоматизациемеркIэ инаучнэ-ушэтэкIо институт ипаш. Хэгъэгум, адыгэ лъэпкъым апашхьэ гъэхъэгъэшхохэр зэрэащыриэм фэшI Нэ-фышъым мызэу, мытлоу къэралыгъо, об-щественнэ наградахэр къыфагъэшхоша-гъэх. Ахэм зэу ащыш Дунэе Адыгэ Хасэм тамыгъэ лъапIэу къыфигъэшхошагъэри. Адам тIогъогогъо КъБР-м и Къэралыгъо шIухъафтын илауреат хуыгъэ. Лъэпкъ шIэ-ныгъэм илахьышхо зэрэахышыхагъэм пае УФ-м и Президент иунашъокIэ 2010-рэ ильэсым Нэфышъ Адам орденэу «Знак Почета» зыфиорэр къыфагъэшхошагъ. Адыгэ Академиер зызэхашагъэр ильэс 20 зышыхуэрэм ехуылIэу шэныгъэ-лэжэ цэрылоу, ШИДАА-м ипрезидентэу Нэфышъ Адам упчIэ заулэкIэ зыфэд-гъэзагъ.

датхэу Нэфышъ Викторие (Нал-шык), Псху Арсен (Черкесск), Шыбзыхъо Заур (Москва), Къалэ Руслан (Налшык), техникэ шIэ-ныгъэхэмкIэ докторэу Шэджы-хьэшIэ Юрэ (Налшык), химие шIэ-ныгъэхэмкIэ докторэу Борыкъое Тимур (Налшык), медицинэ шIэ-ныгъэхэмкIэ докторэу Хуэрэе За-ирэ (Налшык), биологие шIэны-гъэхэмкIэ докторэу Iэшынэ Юныс (Мыекъуапэ), психологие шIэны-гъэхэмкIэ докторэу Аванесова Фа-тимэ (Армавир), экономикэ шIэ-ныгъэхэмкIэ докторэу Трубилин Александр (Краснодар), Бэлагъы-Къандур Любовь (Иорданиер), нэмыкIхэри.

Адыгэ Академием нэмыкIэу, тильэпкъ ищIыф пэрытхэр зэфзы-шэсын зи щыIэп. Физикхэм, химик-хэм, тарихълэжхэм, медицинэм иIoфышIэхэм, нэмыкI шIэныгъэ-лэжхэм язакъоу афызэшIомыхын Iаджи щыI. Ау шIэныгъэлэжхэм яакъыл зэхэлъкIэ чыжъэу унэсын, адыгэхэмкIэ мэхъанэшхо зилэ Ioф-хэр зэшIопхынхэ плъэкIышт.

Наука нэмыкIэу, академикхэр общественнэ IoфшIэнхэми чанэу ахэлажэх. Тилофхэр дэгъоу зэрэ-зэпыфэхэрэм Академием инахьы-жышIухэм, апэрэ чэзыоу Прези-диумым хэтхэм, яшIуагъэ хэлъ. Пстэуми ацIэ къеплон плъэкIы-штэп. А хэкупсэхэм япчягъэ бэ мэху. Тильэпкъ гъэзет иамалхэр къызфэгъэфедэхэзэ, адыгэхэр зы-щыпсэурэ республикэхэм я Лы-шъхьэхэм тызэрэфэрээр ясэлэ. Ахэм сыдигъуи къыддырагъаштэ, ШИДАА-м Ioфэу зэшIуныххэрэм осэшхо къараты. Джащ фэдэу мылькIэу къыддэлэпыIэрэ Ioф-шIапIэхэри цIыф шъхъафхэри щыIэх. Ахэм Академием ишIэ-ныгъэлэжэ пэрытхэм ахьшэ шIу-хъафтынхэр къафагъэшхоуашэ.

Имурадхэр къыдэхуэзэ, ипшгъ-рылхэм апэлъэшызэ ШИДАА-р непэ ыпкIэ лъэкIуатэ. Сэ сычы-жъэрыплъ. ШэныгъэхэмкIэ Дунэе Адыгэ Академием инеушырэ ма-фэ зэрэиныштым, зэрэдэхэщтым сычыхэ телъ.

— Опсэу, Адам. Тильэпкъ хэхъоныгъэ ышIынымкIэ амалышIоу щыт ШИДАА-м тапэкIи гъэхъагъэхэр ышIынэу фэсэлэ.

ДэгущыIагъэр
ЖЫЛIЭСЭ Марит.

Сурэтым итыр: ШИДАА-м ипрезидентэу Нэфышъ Адам.

— Адам, непэ зимафэ хэзыгъэунэфыкIырэ ШИДАА-м игъогу кIыхьэ хуэнэу фэтэлэ. Мы Акаде-миер зэхэзышагъэхэм ори уащыш, непи ащ урипаш. Лъэпкъым ишIэныгъэ акъыл зы шъушынэу ыуж шъузеухэм сыд фэдэ гу-хэлъа шъуилагъэхэр, пшъэрылэу зыфэгъуэгъэ-уцужыштыгъэхэр?

— Джыри Новосибирскэ сы-щылэзэ, СССР-м шIэныгъэхэмкIэ и Академие и Сыбыр къутамэ ма-тематикэмкIэ институт сыщыла-жъэзэ, ащ фэдэ академие адыгэхэм зэрэзэхэтцэн фаем сегупшысэу ез-гъэжъэгъагъ.

БлэкIыгъэ лэшIэгъум ия 90-рэ ильэсхэм республикэм кызысэ-гъэзэжыым сигухэлъхэм ягъэцкIэн ыуж сыхагъ. 1991-рэ ильэсым при-кладной математикэмрэ автома-тизациемеркIэ институт къызэ-Iутхыгъ. ЕтIанэ ШИДАА-м изэхэщэн ыуж тыхагъ. Лъэпкъ Ioфхэм агъэ-гумэкIырэ шIэныгъэлэжхэр ты-зэгъусэхэу тильэпкъэгъу шIэны-гъэлэжхэу тыхэгъэгу исхэми, Iэ-кIыб къэралыгъохэм ащыпсэухэ-рэми тафытеуагъ. Шэныгъэлэж-хэм анэмыкIэу политикхэри, обще-ственнэ IoфышIэхэри гъусэ къыт-фэхуыгъэх. Тилоф еплъыкIэрэ ти-гухэлъхэмрэ зызэфэтэлотэхэ нэ-уж академием ыльапсэ зыгъэтIы-лышт зэфэс зэхэтшэнэу итху-хьагъ. Ильэс 20-кIэ узэкIэлэбжэмэ, шышхьэлэу мазэм апэрэ зэлукIэр тилагъ. Джашыгъум Академием пшъэрыл шъхъалэу илэштри дгъэ-нэфэгъагъэ — адыгэхэм яшIэны-гъэ, яшэн-хабзэхэр, ятворческэ къу-

лайныгъэ зэкIэугъоэгъэныр ыкIи лъэпкъым изегъэужыжыкIын ар фэгъэлорышIэгъэныр ары.

Ыужым, а ильэс дэдэм ичъэпы-огъу мазэ, ШИДАА-м и Устави и Положении тшIэгъагъэх.

Я 90-рэ ильэсхэм яублэгъум Ака-демием щызэрэхъэгъэ Ioфыгъохэм афэгъэхыгъэ тхыгъэхэр апэрэ гъэ-зетэу ащ илагъэм — «Насып» зы-филоштыгъэм къыдгъахьэщтыгъэх.

— Ощ фэдэ хэкупсэхэм акIуачIэкIэ зэхашэгъэ ШИДАА-м непэ мэхъанэ-шхо зилэ Ioфыгъохэр зэ-шIуехыгъ. Хэтэ ащ дэдэ ащ хэхъэгъагъэхэр?

— Академием апэу хэхъагъэхэм ащышхэу цIыф цэрылохэу геогра-фие шIэныгъэхэмкIэ докторхэу Болэ Владиславрэ Борей Рауфрэ, техникэ шIэныгъэхэмкIэ докторэу Быгу Хъазэрталый, филологие шIэ-ныгъэхэмкIэ докторхэу Габуние Зинаидэрэ Хьэклъуашгъэ Андрейрэ, тарихъ шIэныгъэхэмкIэ докторэу Гугу Рашад, Москварэ Санкт-Пе-тербургрэ ащылэ тильэпкъэгъу шIэныгъэлэжхэу КъалмыкIэ Юрэ, Къомэфэ Мурадинрэ Мухъэдинрэ, МэкIэтIэй Абдулахъ, Тыркуем щыш адыгэ шIэныгъэлэжхэу Мустафа Урдым, Голландием щыш (Хьат-къо) Фатхыи Рэджэб ШИДАА-м иапэрэ академик хуыгъэх.

Академиер зызэхэтэшIакIэм нэб-гырэ 25-рэ нахъ хэмытыгъэмэ, джыдэдэм ШИДАА-м шIэныгъэ-лэжэ 334-рэ хэхъэ. Ахэм ащыпцэу нэбгырэ 229-р академием идейст-вительнэ членых, шIэныгъэлэжэ 69-р член-корреспондентых, по-четнэ членхэм япчягъэ нэбгырэ 36-рэ мэху.

ШИДАА-м мыадыгъ еджэгъэ-шхохэри хэтых. Урыс, нэмыц, фран-цуз, испан, инджылыз, джурт, дагыстан, бэлъкъар, къэрэщэе лъэпкъхэм къахэкIыгъэхэу Академи-ем и Устав зыштагъэхэр ащ хэхъэх.

— Адам, ШИДАА-м икы-тамэхэм, инаучнэ гупчэ-хэм уакъытегушылэ сшIоигъуагъ. Мы аужырэ ильэсхэм сыда анахъэу шъузыпылър?

— Ти Академие къутэмбигъу иI, къутамэ пэпчэ лъэныкIо шъхъаф горэм фэгъэзагъ. Ащ фэдэх тари-хьымрэ филологиемеркIэ къута-мэр, химиемеркIэ къутамэр, меди-кологии къутамэр, физикэмкIэ къутамэр, энергетикэмрэ механи-кэмрэкIэ къутамэр, математикэм-рэ нано-къэбарегъэшIэн техноло-гиехэмкIэ, вычислительнэ техни-кэмкIэ къутамэр, чIымрэ чIыо-псымрэ яхьылIэгъэ научнэ къута-мэр, биомеханикэмкIэ къутамэр, общественнэ шIэныгъэхэмкIэ къу-тамэр.

ШИДАА-м научнэ гупчих иI. Ахэр Адыгеим, Къэрэщэе-Щэр-джэс Республикэм, Ставрополь, Краснодар крайхэм, Москва ащэ-лажэх. Джащ фэдэу Академием икыутэмэ шъхъафхэр IэкIыб къэр-алыгъохэми къащызэIутхыгъэх. Адыгэхэм якультурэкIэ институ-тэу Израиль шIэм дэгъоу Ioф ашIэ. Математикэмрэ нано-къэ-барегъэшIэ технологиемеркIэ Ду-нэе институтым цэлажэх Урысы-ем, Абхъазым, Болгарием, Казах-стан, США-м, Таджикистан, Тыр-куем, Узбекистан ащыш шIэны-

гъэлэжхэр. 2011-рэ ильэсым ахэр кIэшакIо зэрэхуыгъэхэм тетэу ЯтIонэрэ дунэе урысые-казахстан симпозиумымрэ шIэныгъэлэжэ ныбжьыкIэхэм яя 9-рэ Дунэе зэфэс-рэ шылагъэх. Ащ фэдэ зэлукIэхэм мылькIу къафэзэтIупшыгъэхэр Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм, Казахстан я Правительствэхэр, фун-даментальнэ ушэтынхэмкIэ Уры-сые фондир ары.

Мы аужырэ ильэсхэм бэ Ioфэу зэшIотхыгъэр. ГушыIэм пае, Ака-демием математикэмрэ нано-къэ-барегъэшIэ технологиехэмрэкIэ икыутамэ иIoфшIагъэхэм мэхъ-анэшхо зэралэ кыхьэкIэу РАН-м и Президиум Урысые Федерацием и Президент фишIыгъэ отчетым ахэр хагъэхъагъэх.

Академикхэм, лъэпкъ шIэны-гъэлэжхэм яIoфшIагъэхэр, яушэ-тынхэр журналэу «ШИДАА-м идо-кладхэр» зыфиорэм кышцыха-утых. Ти Академие икыутамэу Ар-мавир щылэм журналэу «Гъэсэ-ныгъэр. Шэныгъэр. Творчествэр» зыфиорэр кышцыдэкIы.

— ШИДАА-м дунэе наукам илахьышхо зэрэахышыхьэ-рэм зэч хэплъхъахьыныэу щытэп. Нахьыжхэм ешъухыжыгъэ Ioфыр лъызыгъэкIотэшт ныб-жыкIэхэр Академием кыхэхъаха?

— Мы аужырэ лъэхъаным Ака-демиер «нахъ ныбжьыкIэ» зэрэху-рэм лъэшэу тегъэгущIо. БлэкIыгъэ ильэситфым кыкIоцI шIэныгъэ-лэжэ ныбжьыкIэ 20 фэдиз ащ кы-хэхъагъ. Ахэм ащыш физикэ-ма-тематикэ шIэныгъэхэмкIэ канди-

шIошIы. «Сыда Гитлер идзэ Къэ-бэртэе-Бэлъкъарым икыушхьэхэм зыкIыштылхьышхьыгъэр?», «Нарт-хэр щымылагъэхэмэ, «Нартхэм якъэхалхьэхэр» тыдэ кыкIыгъэхэ?» Джащ фэдэу гъэшIэгъон закIэх Котляровхэм къагъэуцурэ ыкIи джэуап зэрэахыжырэ упчIэхэр. Зыми ымыгъотырэ тарихъ тхы-лэжхэр кызыфагъэфедэхэзэ, зэшхъэгъусэхэм Кавказым ита-рихъ шъыпкъэ зэтырагъэуцожы-нэу мурад ашIыгъ ыкIи а лъэны-къомкIэ гъэхъэгъэшIухэр ялэх.

Котляровхэм, Кавказыр хэку зы-фэхуыгъабэмэ афэдэу, тичIыналтэ зэралыгътэрэр яIoфшIагъэхэмкIэ къагъэлэагъо. Адыгэ, бэлъкъар къуаджэхэм, бгытIуакIэхэм, гъо-чIэгъ бгынежыгъэхэм къаща-кIухьэзэ, ахэм къащагъотырэ мы-жъохэр, сынхэр, мафэ къэс зы-лээгъухэрэм ашIомыIoфэу, та-мыгъэ гъэшIэгъонхэр тарихьым,

географию, чIым ишгъэфхэр къэ-зылотэрэ шIэныгъэхэр зэгурагъа-лозэ, Котляровхэм уигупшысакIэ зе-

зыгъэужырэу, узэхэшIыкI нахъ куу зышIырабэмэ уащадгъэгуазэ.

ЖЭМЫХЪУ Марьян.

Котляровхэр

Ежхэр мыадыгъэхэми, тильэпкъ кырыкIогъэ гъогур куоу къэзы-гъэлэжхэр шIэныгъэлэжхэр Ду-нэе Адыгэ Академием хэтых. Ахэм ащыш ильэс 20-м кыкIоцI Кавка-зым итарихъ Ioф дэзышIэрэ жур-налистэу, тхакIоу Котляров Виктор.

УФ-м кышцыдэкIырэ журналэу «Бгырыс» («Горец») зыфиорэм исайт 2011-рэ ильэсым культурэр, политикэр, спортыр къэзыгъэлэ-жхэр журналистхэм азыфагу зэ-нэкъокъу шызэхышгъагъ. Сайтым еджэхэрэм «Гу зэлухыгъ» («Откры-тое сердце») зыфиорэ дэзыгъом-кIэ щытекIуагъэу алтытагъ журна-лэу «Эльбрусэр» еж иунэе тхыль тедзапIэмрэ яредактор шъхъалэу Котляров Виктор.

Мыгъэ ильэс тIокI хьушт Котля-

ров зэшхъэгъусэхэу Викторрэ Ма-риерэ ежхэм яунэе IoфшIапIэ кызызэлухыгъэр. Охьтэ кIэкIыкIэ зилофшIагъэхэр къыдэзыгъэкIы зышIоигъохэм ащ фэдэ амал агъо-тыгъ. Ау Котляровхэм тхыльтедзэ-ныр яунагъокIэ сэнэхъат афэху-гъэми, ежхэм тхэныр зы мафи зэ-пагъэуэгъэп.

Марие кIэлэегъаджэу, Виктор журналистэу щытыгъэхэми, зыр адрэм икIэгъэкъонэу непэ а нэб-гыритIум зы Ioф зэдэгъэцакIэ: Ioф-шIэгъу мафэхэм тхыль къыда-гъэкIы, тхъаумэфэ мафэхэм — ма-тхэх. Сыда ахэр зытегъыхьэхэрэр? «Сыда ахэр зытемыгъыхьэхэрэр? пIомэ нахъ тэрэз. Зэшхъэгъусэхэм ятхыгъэхэм уяджэхэм, тызыщыпсэ-урэ чIыналтэрэ тымышIахэу кып-

БЫРСЫР Батырбый:

«Лъэпкъ шIэныгъэ кIуачIэр зэхеугъуае»

— Академием изэхэщэн епхыгъэ Иофыр къезыхы-
жъагъэр неп ащ и Президен-
тэу Нэфышъ Адам. Ар адыгэ
лъэпкъым кыхэкIыгъэ анахь
шIэныгъэлэжъ инхэм, цIэры-
охэм ащыщ.

Уахътэм зэхьокIыныгъэшхо-
хэр зыфэхъухэм, академием
изэхэщэн иофыгъохэри къэ-
уцугъэх. Обществениэ органи-
зациехэр зэхэщэху зырагъа-
жэм адыгэ шIэныгъэлэжъхэр
зэхэуцугъохэ акадemiер ыгъэ-
псынэу Адам ыгу къэкIыгъ.
Ау ежъ фэдэ лIышхоу Къэбэр-
таем шыпсэхуэрэм ащыщ-
хэм ащ къыдырагъэштагъэп.
А лъэхъаным Къэбэртэе-Бэ-
лкъарым и Президентыгъэу
КIокIо Валерий гупшысэр
рахьылIагъ, ау ар имыщы-
кIагъэу ылытагъ. ЕтIанэ Нэ-
фышъ Адам Адыгеим къэ-
кIуагъ. КъызыфэкIогъэ Иофы-
гъом Мэкъулэ Джэбэрэилрэ
ежыбрэ сыщагъэгъозагъ. А
лъэхъаным сэ гъэсэныгъэмрэ
шIэныгъэмрэкIэ министрэу сы-
лажэщыгъ, Трэхъо Аслъан
юстициемкIэ министрэу шыты-
гъэти, ащ зыфэгъэзагъ, амал зэ-
риIэклэ организациер регист-
рировать шыгъэнымкIэ ишIуа-
гъэ къытигъэкIынэу селъагъ.
Бэ тыримыгъашIэу Аслъан ащ
ыуж ихъагъ ыкIи академие
ащ тетэу тилэ хъугъэ. Апэрэ
зэлукIэр Налшык шыкIуагъ.

Апэрэ илъэсищэу академи-
ер зыщылэм тэ тиеспубликэкIэ
нэбгырэ 30 фэдиз аштэгъагъ.
Академием хахъ зышIоигъор
багъэ, ау лъэшэу хэлпыхъэхэзэ
кыхахыштыгъэх. ЧыпIэ пчъа-
гъэу къатырэмрэ хахъ зы-
шIоигъомрэ зэтэфэщтыгъэп.
Мэкъулэ Джэбраил апэрэ вице-
президентэу агъэнафи, илъэс
пчъагъэрэ а IэнатIэр чанэу
ыгъэцэкIагъ. АдыгеимкIэ от-
деление тилагъ, ащ нэбгырэ
35-рэ фэдиз хэтэу илъэсыбэрэ
Иоф тилагъэ. Илъэс зыщылIы-
кIэ узэкIэIэбжымэ отделениер
Гупчэ ашIыжыгъ, сэ вице-пре-
зидентэу сагъэнафагъ.

Апэрэ илъэсхэм ялгытыгъэ-
мэ, академием иофшIакIэ нэ-
мыкI шыпккъэ хъугъэ. ТапэкIэ
илъэсым зэ зэлукIэ ашIышты-
гъэмэ, президиумым зэхэсыгъо
иIэмэ рагъэкъуштыгъэмэ, джы
чыпIэхэр зэблахъухэзэ гупчэ-
хэр, отделениехэр зыдэщылэхэ
къалэхэм зэлукIэхэр, конферен-
циехэр ащашых. Президиу-
мым иофшIэн тэ ренэу тыхэ-
лажэ, тыкыщэгущыIэ, ащ
гупшысэ гъэшIэгъонхэр къы-
щэтэджих. Мыгъэрэ юбилей
зэлукIэр Налшык шыкIошт. Ащ
Краснодари, псылушъо Шап-
сыгъэми, Черкесски, Мыекъуа-
пи ыкIи нэмыкI чыпIэхэм къа-
рыкIыштыхэри хэлэжъэщтых.

— «Академиер мыхъу-
гъэмэ ар къыдэдгъэкIын
тлэкIыштыгъагъэп» пIо-
нэу, ащ ыцIэ епхыгъэ
иофшIагъэу сьд шыIэр?

— Мы чыпIэм къыщысIомэ
сшIоигъу тапэкIэ тэ тиеспуб-
ликэхэр зэкIэрычыгъэу зэрэпсэ-

Дунэе Адыгэ
Академиер зы-
зэхэщэгъэр
илъэс 20 зэрэ-
хъурэм ипэгъо-
кIэу гушылэгъу
тшыгъэ акаде-
мием инаучнэ
гупчэу Адыгеим
щылэм ипащэу,
филологие шIэ-
ныгъэхэмкIэ
докторэу Быр-
сыр Батырбый.
Академиер зэ-
хэщэгъэ зэрэ-
хъугъэм, ар
ылъэ зэрэтеу-
цуагъэм афэ-
гъэхыгъагъ ти-
зэдэгущылэгъу.

ухэрэм нэмыкIэу, тишIэныгъэ-
лэжъхэри зэхэмыхъэхэу, зэпчы-
жэхэу зэрэлажэщтыгъэхэр.
Атхыгъэхэр къытлыIэхэу, тэ
тхыхэрэр алыIэхэу зэрэщы-
тыгъэм нэмыкIыкIэ тызэхэжэ-
щтыгъэп. Ауштэу титарихъ,
тыбзэ, тыхабзэхэм язэпхыны-
гъэхэр къэдгъэнэфэнхэу амал
тилагъэп. ИгъэкIотыгъэу, нэб-
гырабэ тыхъоу тызэхэжэу шы-
тыгъэп. Джы мары академи-
ем ишIуагъэкIэ цыф купышхо
зэхэтэу зэдэлажэбзэ адыгэм
итарихъ Иоф дашIэ. Джащ фэдэ
бзэмкIи, ащ фэдэ ИофшIагъэхэр
щылэх.

— Тарихъым итхын иоф
зытетым нахь укыщы-
уцугъэмэ дэгъугъэ.

— Проспект зэфэхъафхэр
зэхэгуцуагъэхэу щылэх. Ахэр
томи 5, томи 8-м атегъэпсы-
хъагъэх. Ахэм адэлэжъэрэ шIэ-
ныгъэлэжъэ купи зэхэщэгъэу тил.
Ащ ипащ Хъоткъо Самир. ШIэ-
ныгъэлэжъэ ныбжьыкIэ, Иоф-
шIэным тегъэпсыхъагъэу щыт.

— Том тхъапша къыдэ-
кIынэу зытешъуубыта-
гъэр?

— Джыдэдэм тэ тIуачIэкIэ

апэрэ томыр къыдэдгъэкIыгъ.
Я 2-р тэгъэхъазыры. Зыты-
раубытэрэм елгытыгъэу ар
ахъхъащт адрэ томхэм. А Иоф-
шIэным игупчэр Адыгеир ары.
Сыда пIомэ тарихъым дэла-
жэу тэ шIэныгъэлэжъэу тилэм
фэдиз адрэ республикэхэм яIэп.
АцIэ къесIомэ сшIоигъу Иоф-
шIэкIо купым шыщхэу КIыргъ
Асхъад, Хъоткъо Самир, Пэ-
нэшъу Аскэр, Мэкъулэ Джэ-
браилэ, джырэблагъэ Къандур-
мэ ащыщэу шIэныгъэлэжъэ
ныбжьыкIэ тштагъэ. Ари ахэм
ахэт. Теубытагъэ хэлъэу къэ-
пIон плъэкIышты тарихъымкIэ
Адыгеир анахь ыпэ лыкIо-
тагъэмэ зэрэщыщыр.

— Академиер зэрэщылэм
шIэныгъэлэжъхэр нахь
зэхэщэ, ИофшIэным
кIегъэгущыIэх пIон плъэ-
кIышта?

— Щэч хэмылъэу кIегъэ-
гушIух. Ар зы. ЯтIонэрэмкIэ,
пшъэрылъ гъэнэфагъэхэр ащ
къегъэуцух. Тэ академием ты-
рилэжъакошъ, планэу тилэм
елгытыгъэу илъэсым, илъэ-
ситIум къакошIэ тштагъэр етэ-
хьылIэжы.

— Академием изэхэщэн
адыгэ лъэпкъымкIэ мэ-
хъанэшхо иIагъ. Лъэпкъ
зэхэщэ зыкырыгъэлэ-
тыгъ, зэхэщакIо, зэ-
хэугъоякIо ар хъугъэ.
Адыгэ тарихъымкIэ ащ
мэхъанэшхо иIагъ.
АпэрэмкIэ ар кIэщы-
гъуагъэу, етIанэ
имэхъанэ къелыхыгъэ
фэдэу сэ къысшIо-
шыгъ. Ащ фэдэ о хэ-
плъэгъуагъэбэ?

— Хэслэгъуагъ. АпэрэмкIэ
гушIом тыхэтэу, чэфыр къе-
бэкIэу уахътэ кыхэкIыгъ.
Научнэ-ушътын Иофым нахь
тызэрзэхэжъэрэм, тызэрзэ-
рэлъэгъурэм игушIуагъо тыди-
хыхэу кыхэкIыгъ. Зэпблэ-
гъэныгъэ-зэныбджэгъуныгъэр
ащ къыдэкIуагъ, ау шIэны-
гъэлэжъыныр нахь IэкIыб
тшыгъагъэ. ЕтIанэ шIэныгъэ
къэкIуапIэм икъэгъотын ака-
демием нахь ишыпккъэу зы-
фигъэзагъ. Творческэ купхэм
язэхэщэн нахь пыхъагъ. Мэ-
фэкIыр нахь макIэу, наукэм
нахь зыфэгъэзэу хъугъэ. Непэ
академием тилъэпкъэгъоу кы-
хахъэ зышIоигъор нахьыбэ
хъугъэ. США-м, Канадэ, Изра-
иль, Германием ащыпсэурэ
тилъэпкъэгъоу мы аужырэ
илъэсхэм академием бэ къа-
штагъэр. Ащ фэдэ, Урысыем
икъэлэшхохэу Москва, Санкт-
Петербург ащыщ мыадыгэ
шIэныгъэлэжъхэри бэу къы-
хэхъагъэх. IэкIыб къэралы-
гъохэм ыкIи Урысыем ащызэ-
лъашIэрэ шIэныгъэлэжъхэр
академием зэрэхэтхэм ащ
имэхъанэ нахь зыкырыгъэлэ-
тыгъ.

Академием джыдэдэм иоф-
шIакIэ лъэшэу уигъэразэу щыт.
Ащ изэхэщэн-гъэIорышIэн
аныхъэу зилоф хэлъыр Хъа-
шIуцIэ Мухъамэд. Ары зытхы-
гъэр «Кто есть кто» зыфилорэ
тхылыр, календарыр ыкIи нэ-
мыкIхэр зыпшъэ ифагъэхэр.

— Батырбый, наукэм
итарихъ урыплэмэ, тэ
тиакадемие фэдэ хэтэу
къэошIа, лъэпкъыр
ылъапсэу академиехэр
зэхэщэха? АщкIэ щысэ-
хэр шыIэхэ?

— ШIэныгъэхэмкIэ Урысые
Академиер арыба! Зэхэщэ
зэхъум ащи лъэпкъ лъапсэ
иIагъ. Шыпккъэ, ащ хэтыгъэ-
хэм янахьыбэр ялэпкъыкIэ
урысыгъэп. Ау Ломоносовым
урыс лъэпкъыр ыкIыIу къы-
шыгъ.

— РАН-р къэралыгъом
ылыгъ, къэралыгъо
ахъщэкIэ мэпсэу.
Ащ тэ зедгъэпшэн тлэ-
кIышта?

— Шыпккъэ, ар къэралы-
гъом имылыкIуагъ шыI. Ау джы
ежъ академием зылыгъыжын
фаеу зылохэрэри кыхэкIых. Тэ
мызэу, мытIоу тиеспубликэ
пашэхэм зафэдгъэзагъ бюдже-
тым зы сатыр горэу академи-
ем иоф хагъэуцонэу, яшIуагъэ
къытэкIынэу, ау хъурэп. Бюд-
жетым хагъэуцо, Москва за-
рагъэхьыкIэ, имыщыкIагъэу
алошъ, хагъэкIыжы. Арышъ,
ар Иоф къызэрыкIоу шытэп,
къэралыгъо ИофкIэ ащ фэдэ об-
ществениэ организациехэм
уишIуагъэ ягъэкIыгъуай.

Тэ тызыкIэдэурэр къэралы-
гъо IэпыIэгъу тIэкIу тилэнэу
ары. Мары илъэсым къыкIошI
заулэрэ президиумым зэхэсы-
гъо зычишIырэ къалэхэм та-
щылэнэу мэхъу. Сэри, Адыге-
имкIэ научнэ Гупчэм исекре-
тарэу ХъокIо Фатими, нэмыкI
шIэныгъэлэжъэ заули тыкIоу
мэхъу. Ау а ИофымкIэ зыпари
IэпыIэгъу къытфэхъурэп.

— Къэралыгъо IэпыIэгъу
имыIэу организацие-
шор илъэсыбэрэ щылэн
ылъэкIышта?

— ЫлэкIышты. Ар зыщыщэ-
хэрэм бэ ялгытыгъэр. Лъэп-
къым уфэлэжъыныр зэкIэми
акIыIу зыхъукIэ, академиер
щылэн ылъэкIышты.

— Адыгеим щыщэу непэ
академик тхъапша тилэр?
Ахэм зэкIэмэ афэлъэ-
кIыштыр ашIа? Хъалэлэу
академием иофшIэн
кыхэлажэха?

— АдыгеимкIэ шIэныгъэ-
лэжъ 87-рэ академием хэт. Ау
зэкIэри яшыпккъэу академи-
ем иофшIэн кыхэлажэх пIон
плъэкIыштыт... Шыпккъэ, ака-
демием игупчэхэм, икыутамэ-
хэм ясекретарьхэм яИофшIакIэ
мэхъанэшхо иI. Тэ тигупчэкIэ
тисекретарэу ХъокIо Фатимэ
ишIуагъэкIэ зэкIэми ташы-
гъуаз. Ащ тызэхэщэ, тызэре-
пхы. АщкIэ лъэшэу тыфэраз.

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итхэр (сэмэгумкIэ къебгъэжъэнышъ): академикхэу Нэфышъ Адам, Бэчыжъ
Лейла, ХъашIуцIэ Мухъамэд, Бэгъушъ Казбек.

СИХЪУ Гошнагъу.

— Пстэуми апэу кыхыгъэ-шыгъэн фае Дунэе Академиеу ар зэрэщытыр, лъэпкъ зэфэ-шхьафхэм яллыкхуэу наукэм гъэхъгъэ гъэнэфагъэхэр шы-зышыхэрэр зэрэзерищалэхэр-рэр, — кьеуатэ Мурат. — Ти Академие фэдэхэм мэхъанэу ялэр, шэныгъэм дэлажэхэрэр нахь зэхэхъанхуэ, гушылэгъу зэфэхъунхуэ ыкIи узыпылын фэе Иофэу шылэхэр нахь кы-хэгъэщыгъэнхэр ары.

Адыгэ лъэпкъыр зэрэмакIэм емылтыгыгъэу, ышхьэ лъагъу кыпIэтын, хэгъэгу чыжэхэм зашаригъэшIэн зэрилъэкIырым

Шышхьэлум и 24-м ШэныгъэхэмкIэ Дунэе Адыгэ Академиер зызэхашагъэр ильэс 20 мэху. Ащ лъапсэ егъэшлыгъэным хэлэ-жъэгъэ цыфхэм ащыщ Бэджэнэ Мурат. Мурат Пшыжхьаблэ кышыхугъ, шаплугъ, шэныгъэ гъогум зытехъэм, тарихъ шэны-гъэхэмкIэ доктор хуэгъэ, профессорцIэр кыфаусыгъ, культурэмкIэ Урысые Федера-цием изаслуженнэ ИофышI, шэныгъэхэмкIэ Кубань ИофышIэ гъэшлуагъ, «Адыгэ Респуб-ликэм и Щытхуэзехъ» зыфиорэ медалыр кыфагъэшшошагъ. МэфэклI мафэм ехуэлэу АМАН-м ишылэны-гъэ гъогу зэрэрипхыгъэр, лъэпкъымкIэ ащ мэхъанэу илэр, пшъэрылэу Академием хэтхэм зыфагъэуцужыхэрэм афэгъэхыгъэу шэныгъэлэжым гушылэгъу тыфэхугъ.

гъэшIэгъон хуэгъэ. ТхакIор Темыр Кавказым ис Лышхьхуэ зылуагъэхэм мыщ къащыте-гушылагъ, яептыкIэхэр, яшIошI-хэр, язекIуагъэхэр, яшыкIэхэр, шэныгъэм тегъэпсыхьагъэу Иоф зрашIэрэр кырилоты-кыгъэх.

Апэрэ тхылъыр кызыди-гъэкIыгъагъэр 1973-рэ ильэ-сыр ары. Ильэс блэкIырэп тхылъ кыдымыгъэкIэу, джы ахэм япчъагъэ 45-м нэсыгъ. Анахуэу итхылъхэр зыфэгъэ-хыгъэхэр лъэпкъ зэфэшхьаф-хэм язэфыщытыкI. Бжыхъэм ехуэлэу тхылъу кыдыгъэкIы-щыти егъэхъазыры. Аужырэ ильэсхэм политикэм фэгъэхы-гъэ тхыгъэхэр бэу кыхеутых.

Ащ нэмыкIэу, грузин-абхъаз зэмызэгъыныгъэм идэгъэзы-жын, бгъуитIур зэгъэшлуагъэ-гъэным чанэу хэлэжыгъэхэм ащыщ Бэджэнэ Мурат. Ткъош республикэр шхьафит шIы-гъэным, ащ шыпсэурэ цыф-хэр мамырэу, рэхъатэу псэун-хэм Адыгэ Республикэм ипа-щэхэм, АР-м и Парламент ыкIи общественнэ организа-циехэм ялыкIохэм ялахышIу хашIыхъагъ.

Урысыемрэ Тыркуемрэ язэ-фыщытыкIэхэр гъэпытэгъэн-хэм, тилъэпкъэгъоу IэкIыб къэралыгъохэм ащыпсэухэр-рэм зэпхыныгъэ пытэ адыти-лэным алъэныкIохэм Бэджа-нэм ильэс зэкIэлъыкIохэм Ио-фышхо ышIагъ. УФ-м и Посоль-ствэ иупчIэжыгъоу щытыгъ. Адыгеим хэбхыныгъэхэр ышIын-хэм, игугъу дунаим шIукIэ щы-ралоным джы кызынэсыгъэми фэлажэ.

ПАТИКЪО Анет.

ЛъэпкъымкIэ мэхъанэшхо иI

урымыгушхонэу щытэп. Ака-демием хэтхэр бэшагъэу лъэ-оенэ анахь лъагэм нэсыгъэх. Шэныгъэхэжыгъэхуэ зэрэ-щытхэр кызыушыхъатырэ Иоф-шIэгъэхохэр ялэх. Зиакылы-кIи, зицIыфыгъэкIи, зилофшIа-кIэкIи, лъэпкъ хэбзэ зехъа-кIэхэмкIи пстэуми къахэщырэ цыфых. Ау сыд фэдэ лъэны-кIохэм лъагъу зызэралэтышху-рэр арэп ахэр кызызымыкIо зышIыхэрэр. Ахэр ялэпкъ ишылэны-псэукIэ зэхъокIыны-гъэшIухэр фашIынхэм пылтых.

Академиер зызэхашагъэр ильэс нахь мыхуэгъэу Мэш-бэшIэ Исхъакъэр Бэджэнэ Му-ратрэ хэхъагъэх. А мафэр

мэфэкIышхоу, ялэпIэсэныгъэ нахь кыхэхъагъэу непэ кы-зынэсыгъэм алъытэ.

— Академиер зэрэщыIэм ушымыгушIукIын плъэкIы-щтэп, — еIо Мурат, — сыда Iомэ ащ цыф гъэшIэгъонхэр хэтых. Къэбэртэе-Бэлкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым шыщ-хуэ, Москва дэххуэ шэныгъэ зэфэшхьафхэмкIэ докторхуэ, профессорхуэ цыфыбэмэ та-локIэ. Къэбэртэе-Бэлкъарым кышыхуэуахырэ къэгъэлэ-гъонхэм титхылъхэр ахэлажэх, ащ тегъэгушхо.

Мурат академием имэхъа-нэ кылуатэ зыхуэкIэ, ежы-ышхьэкIэ ащ осэшхо зэрэ-

фишIырэр игушылэхэм къа-хэщы.

— СэркIэ мэхъанэшхо иI академием хэтхэм салукIэным, акылыгъу тызэфэхуэным, — лъэгъэкIуатэ тигушылэгъу игу-пшысэ. — Сэ кызырэсшIо-шырэмкIэ, ащ фэдэ зэлукIэхэм укыагъэбаи, кIуачIэ кыуаты, IэпIэсэныгъэу пхэлъыр кы-щыогъэлагъэ, уилофшIагъэ-хэм уащытегушылэ. Академи-ем епхыгъэу Иофыгуабэ кы-щалэты. Ащ хэт нэбгырэ пэпчэ зыфэгъэзэгъэ Иофым хэшIы-кIышхо зэрэфирилэр къегъэ-лагъэ. Арэу щыт нахь мы-шIэми, амалэу ялэр икIоу кыз-фэзымыгъэфедэхэрэри тапэ

къефэх. Аужырэ зэлукIэм къе-кIоллагъэр макIэ, ар лъэшэу сы-гу къео.

АМАН-р зызэхашагъэ ма-фэм мэхъанэшхо етэты, ар тэр-кIэ мэфэкIышху. Шэныгъэм ильэныкIо пстэуми ялыкIо-хуэ Иоф зыдасшIэхэрэм са-фэгушIо сшIонгъу, псауныгъэ пытэ ялэу, ялофшIэн нахь лъагъэкIотэ зэпытынэу сафэ-лало.

Чыжыу плъэрэ, куоу гу-пшысэрэ цыфым обшест-вэм шлуагъэу кыфыхыны-льэкIыщтыр макIэп. Муратэ ильэс къэс тхылъ кыдегъэ-кIы, аужырэ тхылъу «Север-ный Кавказ в мировой геополитике» зыфиоу кыди-гъэкIыгъэр зэкIэми ашIо-

Шэныгъэлэжъ ныбжыкI, кIэлэегъадж, академик

Ильэс зауэлэу узэкIэлэбэжымэ, ХъокIо Фа-тимэ икIэбар апэрэу зэхэсхыгъ. Докторскэ диссертациер кызыгъэшхыпкъэжым, илофшIагъэ зэрэгъэшIэгъоным, темэм куоу зэ-рэхэхъагъэм, купкIым зэрэнэсыгъэм тегу-щылэхуэ зэхэсхыгъ. Ыныбжъ кызалом, нахь згъэшIэгъагъэ. Фатимэ докторскэ кызыгъэ-шхыпкъэжым ильэс 32-рэ нахыбэ ыныб-жыгъэп. «Наукэм ащ фэдэ бэрэ шыхуэрэп» сIуи сегупшысэгъагъ. Нэлуасэ сызыфэхуэм, ар цыф укIытапхуэ, рэхъатэу, ышхьэ щытхуэр римыпсэу, ау илофшIэгъухэм дэгъур афигъэшхуашуэу кы-чIэкIыгъ.

Фатимэ докторскэ диссер-тациер зитхыгъэм ильэси 7 те-шIагъ, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университе-тым ар шэлажэ, ильэс зауэлэ хуэгъэу АМАН-м и Адыгэ Гу-пчэ иученэ-секретарь. Бзыль-фыгъэр гъэцэкIэкIо чан, хуоп-хъэ. Академием епхыгъэ Иоф пстэури ащ зэрэгъэзафэ, егъэ-цакIэ. Пшъэрылэу кыфыхэб-гъэпсырэр анахь дэгъум те-тэу ыгъэцэкIэшт. ЗыкIи укыи-гъэулыгъэжышхтэп. Ихъупхъа-гъэ гу лыптагъэу кызыхэб-гъэщыкIэ, «отличником исин-

дром» сизекIуагъэ зэлъыты-гъэр, ащ сыкыитIупшырэп» еIошъ, мэщхы. СыгукIэ «ащ фэдэхэр шылэныгъэм хэтыхнэ фае, ышхьэ ифедэ емыгушхы-сэу Иоф зышIэхэрэр арых шы-лэныгъэр ыпэкIэ лъызыгъэ-кIуатэхэрэр» сIуагъэ.

ХъокIо Фатимэ Мыекъопэ гурыт еджапIэу N 5-р кызе-ухым, Адыгэ къэралыгъо кIэ-лэегъэджэ институтым ше-джагъ. Тыди дэгъу дэдэу ше-джагъ. Институт ужым гума-

нитар ушэтынхэм апылэ рес-публикэ институтым Иоф ши-шIагъ, 1998-рэ ильэсым кы-щегъэжыагъэу Мыекъопэ къэ-ралыгъо технологическэ уни-верситетым шэлажэ. Тари-хымкIэ ыкIи правэмкIэ кафедрэм, етIанэ гуманитар серви-сымкIэ кафедрэм ядоцентыгъ, джы сервисымрэ туризмэм-рэкIэ кафедрэм ипрофессорэу Иоф ешIэ.

Ильэс 23-рэ нахь ымыныб-жыу пшъашхэм кандидатскэ

ИофшIагъэр кыгъэшхыпкъэ-жыыгъагъ. Докторскэ диссер-тацие зышIыгъэм ильэсищ тешIагъэу Фатимэ АМАН-м аштэ, ыпшъэкIэ кызырэщыс-луагъэу, 2009-рэ ильэсым Ака-демием и Адыгэ къутамэ иуче-нэ секретарь.

ХъокIо Фатимэ инаучнэ Иоф-шIагъэ урыс ыкIи лъэпкъ ли-тературэхэм язэгъэшIэн фэгъэхыгъ. Иофыгъоу зыпылтым ехылапIагъэу научнэ статья-хэр, монографиехэр, тезисхэр ытхыгъэх. Шэныгъэлэжым зэкIэмкIи научнэ ыкIи егъэ-джэн-методическэ ИофшIэгъи 124-рэ иI, ахэм ащыщэу 7-р монографиех. Социальнэ тех-нологиякIэхэмкIэ факультетэу зыщылажэрэм истудентхэм янаучнэ обшествэ ыкIи науч-нэ-ушэтын ИофшIэнхэм язэхэ-щакIу. Игуапэу а пшъэрылхэр Фатимэ егъэцакIэх.

Шэныгъэлэжъ ныбжыкIэр ицIыкIугъом кыщегъэжыагъэу кIэлэегъэджэ хуэнэу фэягъ. Иапэрэ кIэлэегъэджэу Ты-гъужь Мэлайчэт игуапэу игугъу къешIы, ащ фэдэ хуэмэ ренэу

шIонгъуагъ. Пшъэшъэжыер еджэным лъэшэу фэцэгъагъ, игуапэу гъэцэкIэнхэр ышIы-щытыгъэх, «4» кымыхуэу еджэ-щытыгъ. Ау ишылэныгъэкIэ апэ-рэ гукъаор, шхьаакIор еджа-пIэр ары зыщиушэтыгъэр. Дэ-гъу дэдэу еджэщытыгъэ пшъа-шъэр еджапIэм кычIэкIы зэхъум сочинениемкIэ «4» кы-фагъэуцугъ. «Партийнэ Иофы-шIэхэм якIалэхэр зэрыс клас-сым медальхэр нахь ящыкIа-гъэх» кыралуагъ пшъашхэм. Ащ фэдэ мызэфэныгъэ зыми къехъуэлэнэу фаеп Фатимэ. Ригъаджэрэ ныбжыкIэхэм зэфагъэ хэлъэу адзекIоным ренэу ыналэ тет. Еджэным фэщагъэм Iэпылэгъу фэхуэ, ыналэ теты, иуахътэ шхьаамы-сэу тырегъэклаудэ. Непэ ныб-жыкIэхэм ясэнахъат икыыхэ-хыкIэ, яеджакIэ, еджэн ужым обшествэм чIыпIэу шагъоты-рэм кIэлэегъэджэр агъэгумэ-кIы, епIыкIэ гъэшIэгъонхэр а лъэныкIохэмкIэ илэх. А зэ-пстэури кыдилыгътэзэ, Фати-мэ икIэлэегъэджэ ИофшIэн зэ-хештэ. Ащ дакIоу научнэ Иоф-шIэнми кышхыгъагъэрэп, об-ществэннэ пшъэрылэу Ака-демием ыльэныкIохэм илэри дэгъоу егъэцакIэ.

СИХЪУ Гошпагъу.

Академием и блэклари, къэкӀуэнури фӀыклӀэ узыгъэгугъэщ

ЩӀэныгъэхэмкӀэ Дунейпсо Адыгэ Академиер илъэс тӀощӀ шрикъум хуэкӀуэу, академиемрэ абы и Къэрэшей-Черкес щӀэныгъэ купсэмрэ я лэжыгъэм, блэклам, нобӀрей зэманым, къэкӀуэну ехъэлауэ и гупсысэхэр сӀетей къедгъэщӀыну зыхуэдгъэзащ ЩӀДАА-м хэт, ООН-м и нӀлэм щӀэт информатизацэмкӀэ Дунейпсо Академием, «Международная академия духовного единства народов» зэхыхъэхэм я академик, экономикэ щӀэныгъэхэм я кандидат, Къэрэшей-Черкес Республикэм и адыгэ щӀэныгъэ купсэм и тхъемадэ Темыр Умар Ержыб и къуэм.

— **ЩӀДАА-м и теплъэм кӀэшӀу ди щӀэджыкӀа-кӀуэхэр нӀуасэ хуэпщӀамэ ди гуапэт.**

— ЩӀэныгъэмкӀэ Дунейпсо Адыгэ Академием мыхъэнэ хуабжӀ иӀэщ. ЩӀэныгъэ Академие зиӀ лӀэпкыӀэр хӀэкӀуэдэжынукуым. Къапщтэмэ, дэтхэнэ лӀэпкыӀи яӀкъым апхуэдэ академие. ПӀажӀ, ар къэралым и нӀлэ щӀэт академикъым, атӀэ лӀэпкыӀым езым къызэригъэпӀэщыжауэ, и щхъэкӀэ зэтрифӀыгъэ жылагъуэ зэхыхъэщ. КъыззыгъэпӀэщари езы лӀэпкыӀым щыщ щӀэныгъэрылажъэхэр. Илъэс тӀощӀкӀэ узӀлӀбэ-кӀыжмэ, апхуэдэ хъэрчэт къыхалхъэщ, зэхуэри, академиер къызэрагъэпӀэщӀауэ щытащ.

А илъэс тӀощӀым и нужрей илъэсипщӀым Дунейпсо Академием и Къэрэшей-Черкес Республикэм щӀлэ купсэр мӀлажъэ. Адыгэхэр зыулауэ зэрыс хӀэгъуэгъуищым и мызакъуэу, Абхъаз Республикэм, Ставрополь, Кисловодск деж щӀэныгъэ купсэхэр яӀэщ. Купсэхэм яхэтщ щӀэныгъэ Ӏыхъэ къэс ехъэлӀа къудамэ зырыз: физикэ, математикэ, медицинэ, литературэ, бзэ, тхыдэ, нӀгъуэщӀи жыпӀэми.

— **Къэрэшей-Черкес Республикэм и щӀэныгъэ купсэм и Ӏуэхур сытым тет?**

— Къэрэшей-Черкес Республикэм и щӀэныгъэ купсэр дыкъапщтэмэ, нӀгъэсауэ ди къудамэм и лӀэжыгъэр идогъэкӀуэкӀ. ИлъэсипщӀкӀэ узӀлӀбэ-кӀыжмэ къыздгъэпӀэщӀауэ щыта купсэм къетшӀлӀащ хӀэгъуэгум щӀэныгъэрылажъэ щыпсӀэхэр. Псалъэм папщӀлэ, ди купсэм хэтщ щӀэныгъэлӀхуэ: Урысейм и Правительством и нӀлэ щӀэтӀу Москва дэт финансовэ Университетым и ректор Есчындр Мухъедин, Урысейм и ЩӀэныгъэ Академием и нӀлэ щӀэтӀу Зеленчук районым шылажъэ обсерваториетым и унафӀщӀ Балега Юрий, Ищхъэрэ Кавказ Университетым нанотехнологиехэмкӀэ и институтым и унафӀщӀ Бэвыж Мухъэмэд, КъЧР-м и тхакӀуэхэм я союзым и пашэ, щӀэныгъэрылажъэ пажэ Бэчыжъ Лейла, Къэрэшей-Черкес Республикэм и гуманитар щӀэныгъэхэмкӀэ щӀэныгъэ-къэхутаӀуэ институтым и унафӀщӀ Иуан Зэуал, Черкесск къалэм е 5-нӀ лицейм и унафӀщӀ Джэтауэ Виктор, гуманитарнэ къэхутэныгъэхэмкӀэ Къэрэшей-Черкес институтым и щӀэныгъэрылажъэ нӀхыжъ Узэ Фатимэ, нӀгъуэщӀхэри. Псом я цӀэри ипӀуэфынкыым, ауэ жысӀэну сызыхуейр аращ: ди щӀэныгъэ купсэм иӀэр жылагъуэ лӀэпкыӀэм, абы нӀгъэсауэ и пщӀэрылхэр егъэзащӀэ,

купсэм хэт дэтхэнэ щӀэныгъэлӀри зи гуащӀэ узыншӀкӀэ лӀэжыгъэфӀи зыгъэкӀуатэхэм ящыщ.

ЛӀэпкыӀым академие щӀлӀэ-кӀэ, абы дунейпсо зыужыныгъэм и Ӏыхъэ хелхъэ, дӀэпкӀи абы ехъэлӀа лӀэжыгъэ зэфӀихыну хъэзырщ. Апхуэдэ Академие щыдӀлӀкӀэ, лӀэпкыӀым и щӀэныгъэ лӀэпкыӀэм нӀгъэсауэ хуэлӀжъэн къудамэ щыздгъэпӀэщыфакӀэ, абы хуабжъу пщӀлӀэхуэ лӀыдгъэсыпхъэщ. Мы зэманым жылагъуэ лӀэпкыӀэм иӀэр, дӀэпкӀэ къэралым и академие хъункӀи къэнэнукуым. ИкӀи аращ дызыщыгугъыр.

— **ПщӀэдейрей махуэм къалэнрэ пщӀэрылхуэ сыт ЩӀДАА-м нӀхъ зэфӀихыпхъэу къэплхытэр?**

— ДӀэпкӀэ къалэн, пщӀэрылхуэ нӀхыщхъэу къытпӀэщылхуэ уегупсысмэ, жыӀлӀпхъэщ адыгэхэм я дунейпсо Энциклопедие къыдагъэкӀам ипкӀэ иткӀэ, адӀкӀи зы лӀэпкыӀуэ узыншӀэ къызэрытпӀэщылхуэ. Зи гугъу сщӀы энциклопедием ихуащ зи щӀэныгъэкӀэ, зӀэпкӀэ зэфӀлӀкӀи зӀлӀ дэтхэнэ ди лӀэпкыӀэгугъури. ПӀажӀ, а тхыль гъэщӀлӀгъуэным и цӀэр дызэрыхуейм хуэдэу нӀгъэсауэ цӀыхухэм яхӀуа-кыым. Ауэ, дауэ щымытми, абы хӀхуа щӀэныгъэлӀхэр

къэгъэсэбӀауэ, дӀэпкӀэ адыгэ лӀэпкыӀым ди тхыдэ зӀпкыӀы-ха, нӀгъэса дытхын хуейщ. Аращ дӀэпкӀэ къытпӀэщылхуэ къалэнхэм я пажэу, нӀхыщхъэу слытэр.

Къапщтэмэ, зи гугъу сщӀы энциклопедием щызэхуэхъэсащ ди лӀэпкыӀым и къэкӀуэкӀыкӀам щыщ теплъэгъуэ Ӏыхъэхэр. ДӀэпкыӀуэкӀэ къапщтэмэ, лӀэжыгъэ ирагъэкӀуэкӀари, езыгъэкӀуэкӀахэри, лӀэпкыӀым гъуэгъуанэу къыкӀуари Ӏыхъэ-Ӏыхъэурэ итщ. Иджы ахэр псо-ри зэхуэтхъэсу, зы тхыдэ зыулауэ зӀдгъэпӀэщын хуейщ. Мы зэманым лӀэпкыӀым диӀэр урыс тхыдэтххэм, нӀгъуэщӀ лӀэпкыӀым щыщ цӀыхухэм, тхыдэтххэм я епӀыкӀэ тӀэрэз, гъэ-тӀыса къыхъэу, тхыдэ зэхуэхъэса тхыжауэ диӀлӀпхъэу къызолхытэ.

— **ЛӀэпкыӀым и щӀэныгъэ къудамэм и бжыӀпэр зылыгъуэ, пщӀэдейрей махуэм хуэ-зышӀэну щӀэныгъэлӀ щӀалэгъуалэм ехъэлауэ сыт хуэдэ гупсысэ уилэр?**

— Къэралым и нужрей зэманыр хъэлӀуэу щытащ сыт и лӀэныкыуэкӀи, щӀэныгъэ къудамэри абы пӀлӀщӀуэ къэнакыым. Совет къэралыгъуэу щыла

елытауэ, ехъулӀэныгъэ куэд тӀэпыхуащ. ПӀажӀ, зы лӀэныкыуэкӀи, зэхуэкӀыныгъэхэр арыншӀу хуыкыым — зыгуэри пӀлӀпхуэж, зыгуэри унэсыж-кыым. Ауэ а тӀэпыхуахэм ды-нэсыжыфынууш мы зэманми, ахэр жыжъэ щыӀкъым, узӀлӀ-бӀкӀмэ бгъуэтыжынууш. А псо-ри къэралым нӀгъэсауэ зэригъэ-пӀэщыжу, фӀы и лӀэныкыуэкӀэ ехъулӀэныгъэу иӀар зэхуихъэсы-жу, щӀэныгъэлӀ щӀалэгъуалэм я лӀэпкыӀэр игъэбыдапхъэщ.

Езы щӀалэгъуалэм утеп-сӀытхымы, сӀэ сугу ирохъ нобӀрей щӀэныгъэлӀ ныбжыщӀлӀ-хэр, ахэр хуэмыхуыкыым, я лӀэжыгъэкӀи, акылыкӀи зэрыза-ужыным нӀгъэсауэ и ужь итщ. ИкӀи дӀэпкӀи сачогугъ, къэралым и щӀэныгъэ щӀлӀэныным фӀыуэ хӀлӀыр зыхалхъэу, щӀэныгъэм и бжыӀпэр дӀэпкӀи яӀыгъыну.

— **ЩӀДАА-р илъэс тӀощӀ шрикъум теу-хуауэ, сыт хуэдэ псалъэхэмкӀэ захуэб-гъэзэн ухуейт акаде-мием хэтхэми ди лӀэп-къэгъухэми?**

— ЩӀэныгъэмкӀэ Дунейпсо Адыгэ Академиер илъэс тӀощӀ шрикъум хуэкӀуэу, абы хэт щӀэныгъэлӀхэм сайхуэхуэну сыхуейщ ехъулӀэныгъэкӀэ, лӀэжыгъэ узыншӀкӀэ. Адыгэ лӀэпкыӀи сехъуэхуэну сы-хуейщ зи лӀэпкыӀэр нӀгъэсауэ зыгъэтӀыла академие зэры-диӀмкӀэ. Ар дэтхэнэ ди лӀэп-къэгъуэ и дежкӀи мыхъэнэ-шхуэ зӀлӀэщ. ДӀэпкӀи ди зӀ-фӀлӀхэр къэдгъэсэбӀу, адыгэ къэс ирмыуыкытэу, нӀгъэсауэ и пашхъэ ирилхъэну лӀэпкыӀым и тхыдэр зэхуэтхъэсыжын хуейщ, адыгэу дунейм тетыр зы хуэжынымыкӀэ ди гуащӀэ Ӏыхъэ хӀлӀгъэфыну лӀэпкыӀы-ныгъэ диӀэну дэтхэнэми сай-хуэхуэну сыхуейщ.

БЕМЫРЗЭХЭ Зураб.

Лъэшэу ЩӀДАА-м тырэгъушхо

МылӀкоу щыӀэм ыпӀэ акъылымрэ щӀэныгъэмрэ рагъэуцозэ ижъ-ижъыжъ-кӀэ къысегъэжыгъуэ адыгэхэр къырэ-кӀох. Ащ фӀэдэ лӀэпкыӀ нӀшанэр адыгэ гушыӀэжхъэми, къэбархэми къахъшы. Пасэми щӀэныгъэм, лӀэпкыӀ зэхъшы-кыым зырагъэужыныным пае адыгэхэм амалыбэ агъэфедэщыгъэ. Джи лӀэпкыӀ щӀэныгъэм ишӀлӀпӀэр зыхэт Академие — ЩӀэныгъэхэмкӀэ Дунэ Адыгэ Академие зэрэтиӀэм лъэшэу тырэгъушхо.

Тарихъ гъогуонэ кӀыхъэрэ гъогуонэ къынрэ къэзыкӀугъэ тильэпкыӀэгъухэр ЩӀДАА-м фзыщӀгъэхэ лӀагъор псын-кӀагъэп. Ащ къыныбэ зӀпчын фаеу хуыгъэ. Ау сыд зэхуэи, зымы тильэпкыӀ лӀэгъуыкӀытн фӀшыгъэп, лӀлӀлӀгъуэ ащ къазэпырихыгъэх ыкӀи ныбжыкӀэ-

хэм къафиухъумагъэх ишэн-хабзи, акъылри, Ӏушыгъэри. Ащ фӀэдэу егъа-шӀэми лӀэпкыӀэр зэрыгушхоштыгъэ пстӀэури зы шӀыжыгъэным, лӀэпкыӀ гукъаохэмрэ гухӀлӀхэмрэ къыралоты-кӀынхэм пае 1991-рӀ илъэсым жъоны-гъуакӀэм и 19-м Дунэ Адыгэ Хасэр зӀхъащӀагъэ. ЗӀрӀдунаеу щитӀкъухъэгъэ Адыгэ хӀэс цӀыкӀлӀхэр ззыпхыгъэ ДАХ-м тильэпкыӀэгъубэ нӀуасэ зэфӀишӀыжыгъэ, ягухӀлӀхэмрэ ямурадхэмрӀкӀэ зӀдӀгъо-щӀэнхуэ амал аритыгъ. Ащ ыуж илъэс нахыбэ темышӀуэ, 1992-рӀ илъэсым шышхъӀуэм и 23-м, ЩӀэныгъэхэмкӀэ Дунэ Адыгэ Академиер зӀхъащӀагъэ.

Илъэс 20-м къыкӀоцӀ Академием лӀэпкыӀ мӀхъанэ зӀлӀ Ӏофыбэ зӀшӀуи-хыгъ. АпӀэрэ чзыоу ащ фызӀшӀоыгъ

лӀэпкыӀ гупшысэр, щӀэныгъэр зы ышӀы-нэу. Наукэм илъэгӀлӀхэм анэсыгъэ тишӀэныгъэлӀжъхэр зыщыпсӀэхуэр чӀыпӀхэм ямылӀытыгъуэ зӀрӀшӀагъэх. ХӀэкужымы сыдигъуи псӀкӀэ кӀыгъуэ тильэпкыӀэгъухэм ягугъэхэри, ямурад-хэри, язӀшӀоы зы ашӀыжыгъэ. НӀмы-кӀэу къӀпӀон хъумэ, адыгэ щӀэныгъэ-лӀжъхэм ягъэхъагъэхэр дунэ щӀэныгъэ мылӀку хуыгъэх. ЩӀДАА-м инаучнэ гупчӀэхэри, икӀутамэхэри ащ фӀэдэ пщӀэ-рылхъэм афӀлажъэх. НепӀкӀэ ахэр ти-хӀэгъуэ ичӀыпӀитфымэ, Абхъаз Респу-бликэм, Иорданием, Израиль къащызӀ-Ӏуахыгъэх. Ащ фӀэдэу лӀэпкыӀ щӀэныгъэм илъэгӀлӀхэр чӀыпӀабэмэ щызӀлӀагъэ-Ӏэсы академием, ащ ипрезидиум къыдагъэкӀыр журналхэм, тхылхъэм, тхыгъэ шхъафхэм.

ЩӀДАА-р ыльэ пытӀу непӀ теуцауагъ. Ащ хэт нӀбгырэ 334-м щыщӀу 229-р академикых, 69-р — член-корреспон-дентых, 36-р — академик гъӀшӀуагъэх.

Хабзэ зӀрӀхъугъуэ, Академием хэт-хэм яильэс зӀлӀкӀхэр къалӀхуэ Нал-щык, Черкесск, МыекъуапӀ ащӀкӀох. ЩӀДАА-р зызӀхъагъэр илъэс 20 зы-хуэрэм ехъулӀуэ мы мафӀхэм ащ изӀ-фӀэс Налщык щӀкӀо.

ЛӀэпкыӀым инеушырӀэ мафӀ фӀлӀжъэрэ Академием игушӀоуэ зӀхъахъэ адыгэ пстӀэуми огъурлы, мафӀ тфӀхъунэу Тхъэм еӀу!

ЖЫЛӀСЭ Марит.

ГъэзетӀу «Адыгэ псалъэм» гъэсэ-ныгъэмрэ щӀэныгъэмрӀкӀэ иот-дел ипаш.

ДУНЭ Адыгэ Академи-
хэм хэт шлэныгъэлэжъ-
хэм ясатыр чыплэ хэыгъэ
щабутыгъ зылтэкъ пэлапчэу,
ащ шыхурэ-щышлэрэмэ ащы-
мыгуазэхуэ, хымэ лъэкхэм
яхэбзэ-бзыпхэхэм арыпсэхуэ-
зэ, зиамалрэ зизэшлэкрэ шлэ-
ныгъэм фэзыгъэшлэгуэ
шлэныгъэлэжъхэм. Ахэм ащы-
щых Туркмением, зы лъэхъан
СССР-м хахъаштыгъэм, щып-
сэхурэ зшыпхьухуэ Лейлэрэ
Фатимэрэ.

Зшыпхьухэр ямыфэшъуа-
шэу хэкур зэрагъэбгынэгъэ
Абыкью ллакхэм кыхэкхы-
гъэх. Кыхышыхьугъэхэ чы-
плэр лэкхыб зэрагъэшлэгъэ
Абыкью Хъэмидрэ Ленэрэ
зыхэткхыгъэ туркмен лъэк-
хым лытэныгъэ кыхыфара-
гъэшлэгъэ кыодып, ялфы-
гъэхэри гъогу дахэ тырацэнхэр
афызэшлэкрэ. Хъэмид псэо-
лэшыным фэлэпэсэгъ, Ленэ
лытэныгъэ зыфашырэ лэза-
кхуэ щытыгъ.

Абыкью Фатимэ 1950-рэ
ильэсым кыэхугъ, Ашхабад
щэпсэу. Фатимэ искусствовед-
ческэ шлэныгъэхэмкэ доктор,
мэкхамэм фэгъэхыгъэ лэф-
шлэгъабэ кыхаригъэутыгъ,
музыкэмкэ критик. Ашхабад
иконсерваторие ильэс пчъа-
гъэм ипроректорыгъ, профес-
сорыцлэри ехы, Туркменистан

искусствэхэмкэ изаслуженнэ
лофшлэ, республикэм икомпо-
зиторхэм япашэ игодзагъ. Мы
лъэхъаным январэ илфыгъэхэм-
рэ игъусэхуэ Ашхабад щэпсэу.

А
б
ы
к
ъ
у

довательскэ Академием хы-
сапымрэ прикладной матема-
тикэмрэкэ испецфакультет,
чыдагъэмрэ газымрэ адэлэ-
жъэгъэнымкэ кыэралыгъо

ЗЭШЫПХЬУХЭР

Абыкью Лейлэ 1951-рэ ильэ-
сым чыэпыогъум и 16-м кыэ-
хугъ. Ар чыдагъэмрэ газым-
рэ якыхэгъэщын епхыгъэ лэф-
шлэплэм ишлэныгъэлэжъ.
1972-рэ ильэсым Туркмением
иполитехническэ институт

чыдагъэм дэлэжъэгъэнымкэ
ифакультет, 1980-рэ ильэсым
Туркмением геологие лыхъо-
ныгъэхэмкэ инаучнэ-исследо-
вательскэ институт (ТНИГРИ)
иаспирантурэ кыухыгъэх.
1989-рэ ильэсым геологэ-иссле-

университетэу Мэзкуу дэтыр
1993-рэ ильэсым кыухыгъэх.
А ильэс дэдэм геологэ-мине-
ралогие шлэныгъэхэмкэ доктор
хьугъэ.

ТНИГРИ-м зыщылэжъэгъэ
лъэхъаным геологием илофы-

гъохэм ЭВМ-мкэ лэф адэшлэ-
гъэнымкэ лабораторие егъэ-
псы, ежыри ащ ипашэу агъэ-
нафэ. 1996-рэ ильэсым кы-
щегъэжъагъэу Шлэныгъэхэмкэ
Урысые Академием чыда-
гъэмрэ газымрэ япхыгъэ лэфы-
гъохэм (ИПНГ РАН) чыдэгъэ-
газ гидрологиемкэ илаборато-
рие ипаш. И. М. Губкиным ыцлэ
зыхырэ Урысые кыэралыгъо
университетым (РГУНИГ) уг-
ледородным икычлэхыплэхэр
кыхыгъэшлэгъэнымкэ имаги-
стрэ кафедрэ 2003-рэ ильэсым
кыщегъэжъагъэу ипрофессор,
Росгидрогеом иунэшлэхэм
ахэт.

Урысыеми, нэмык хэгъэгъу-
хэми кыщыдэкхырэ журнал
пэрытхэм итхыгъи 100-м еху
кыщыхыутыгъ, илофшлагъэхэр
еж зыхэхэрэ шлэныгъэ кыу-
тамэм кыпхыгъэ дунэе зэфэс-
хэм кыщызфагъэфедэ.

Дунэе Адыгэ Академием и
Мэфэ лэплэ тефэу егъэблэгъэ
тхылъ зыфэдгъэхыгъэ зшы-
пхьухэм кыэкхонхуэ уахытэ
кызырэхамыгъэкхышъуштыр
ягукъау, хэкум кыщыфашы-
рэ шхыэкхлэфэныгъэр зэргъау-
пэр кыхэхэу хохуэ дахэкэ
ыхырэ джэуап кытфагъэ-
хыжыгъэ.

ЧЭРИМ Мэрьян.

АМАН-м и Адыгэ научнэ
гупчэ Адыгеим ыкхы Красно-
дар крайм яапшэрэ еджа-
плэхэр ыкхы янаучнэ-ушэтэ-
кхуэ институтхэр хэхьэх. Ахэр
Адыгэ кыэралыгъо университе-
тыр, Мыекхонэ кыэралыгъо
технологическэ университетыр,
гуманитар ушэтхыном апыл
республикэ институтыр, Кубан-
скэ кыэралыгъо университетыр,
РАН-м и Къэбэртэе-Бэлъкъар
научнэ гупчэ хэхэрэ Институ-
тэу кыушхьэ чыплэхэм яэко-
логие дэлажъэрэр, Кубанскэ
медицинэ университетыр ыкхы
ащ ифилиал, медицинэм ыкхы
социальнэ лэныкхэм яэконо-
микэкэ ыкхы ягъэлорышлэнкэ
Институтыр (ащ икыутамэу
Шытхьалэ дэтыр), пындым-
кэ Всероссийскэ научнэ ушэ-
тэкхуэ институтыр, мэкху-мэ-
щымкэ Адыгэ научнэ ушэтэкхуэ
институтыр, Адыгэ клэлэгъэ-
джэ колледжыр ыкхы «Адыгея-
стройтехпроектыр».

Научнэ ыкхы клэлэгъэджэ
лофшлэнэу гупчэм ышлэрэр
бзэм, чыгум, литературэм,
педагогикэм, психологиэм, та-
рихым, медицинэм, биологи-
ем, химием япхыгъэх. Бзэм
фэгъэхыгъэу кыэплон хумэ,
джыдэдэм гушылэзэ зэфэ-
шхыафхэм язэхэгъэузон,
якыдэгъэкхыном академикхэр
пылхы. Ильэсыбэрэ зыдэ-
лэжъэгъэхэ лэфшлагъэхуэ
«Адыгеим итарихъ», «Адыгэ
литературэм итарихъ» зыфи-
лохэрэр урысыбзэкхы адыга-
бзэкхы кыдэкхы. Ильэс 20-у
академиер зыщылэм ушэтхынуэ
ашыгъэхэм кыахлэгуагъ томи
7 хурэ научнэ лэфшлагъэу кы-
хаутыгъэр. Ахэм монографии
500 фэдиз ахэт. Журналэу «Ве-
стник АГУ» («Шлэныгъэ-
гуауаз»), «Вестник МГТУ»,

Гупчэр мэлэжъэ

«Доклады Адыгской (Черкес-
ской) Международной акаде-
мии наук» зыфилохэрэм статья
шъэ пчъагъэхэр кыадэхьагъэх.
Ащ фэдэу УФ-м ыкхы АР-м
наукэмкэ язаслуженнэ лэфы-
шлэхуэ Блэгъожъ Зулкъаринэ
научнэ лэфшлэгъэ 400-м еху
кылэкхыгъэх. Ахэм ащышэу
35-р монографиех. Адыгэ кы-
эралыгъо университетым ипро-
фессорэу Клэрмыт Казбек лэф-
шлэгъэ 240-рэ кыхиутыгъ, ащ
щышэу 16-р монографиех. Щэ-
шлэ Казбек научнэ лэфшлэгъэ
180-рэ ытхыгъ. Ахэм ащышэу
16-р монографиех.

Академиер зыщылэм кы-
щегъэжъагъэу Адыгэ научнэ
гупчэм хэтхэм ащышхэр науч-
нэ-ушэтхыном проектхэм ыкхы

клэщэкхуэ купхэм япашэх. Ильэс
20-м кыылоцлэ академикхэм
лофшлэн кыэралыгъом уасэ
кыыфишылэзэ, тын лэаплэхэр
кыафигъэшъошагъэх.

2011 — 2012-рэ ильэсхэм
АМАН-м и Адыгэ гупчэ бзэм,
филологием, социологиэм,
экономикэм, тарихым ыкхы
адыгэхэм якультурэ афэгъэхы-
гъэ научнэ ушэтхыном зыхы-
гъэх. Мы аужырэ ильэсхэм
лофшлагъэу академикхэм кы-
лэкхыгъэхэмкэ анахэ кыахэ-
щырэмэ ащыщых Бэджэнэ
Муратэ итхылэу «Северный
Кавказ в мировой геополити-
ке», Блэгъожъ Хьазрэт илоф-
шлагъэу «Функционально-це-
левая адаптация системы уп-
равления техническим вузом

в рыночной среде», Хьанэхуэ
Руслэнэ имонографииеу «Ады-
ги: социально-демографиче-
ская ситуация: 1993 — 2011»,
Хьоткыо Самир итхылэу
«Черкесия в картах», Шыкху-
лыр Батырбый илофшлагъэу
«Не дальше, чем вчера...?!»
зыфилохэрэр ыкхы нэмыкхэр.

Мы аужырэ ильэс зытхум
академикхэр Дунэе, Всерос-
сийскэ-научнэ ыкхы научнэ-
практическэ конференциехуэ,
«Лэнэ хьураехуэ» Москва, Ро-
стов-на-Дону, Сыххум, Крас-
нодар, Тбилиси, Махачкала,
Армавир, Ставрополь, Карача-
евскэ, Болгарием икыалэу Со-
фие ащыкхуагъэхэм ахэлэ-
жъагъэх.

2011 — 2012-рэ ильэсхэм

АМАН-м и Адыгэ гупчэ науч-
нэ статьяу 125-рэ научнэ жур-
налхэм кыадигъэхьагъ, егъэ-
джэнымкэ лэпылэгъу тхылъи-
ту кыдэкхыгъ. Ахэр лэфш-
лагъэх академикхуэ Шхыэ-
пэцэ Минэ ыкхы Мамый Рус-
лэнэ. Адыгабзэм дэлэжъэрэ
академикхэм анахуэ аналэ зы-
тетыр «Адыгабзэм изэхэф гу-
шылалъ» ары. Ар кыхыуты-
гъэным фэхьазыр.

Фольклорым ыкхы литерату-
рэм пылхэм «Адыгэ литерату-
турэм итарихъ» лэф дашлэ.
Апэрэ томыр кыдэкхыгъ. Мы
ильэсым я 2-рэ томыр редак-
тировать ашыгъ ыкхы я 3-рэ
томыр атхыгъ. Ащ дакхуэ ака-
демикхэм научнэ журналэу
«Вестник АРИГИ» зыфилоу
Мамый Руслэнэ зиредакто-
рыр кыхыауы. Адыгэ-славян
культурнэ зэпхыныгъэхэм
яхыылэгъэ научнэ сборникым
икыдэгъэкхыном лээкхуагъ.

Академикхуэ АРИГИ-м
щылажъэхэрэм мы ильэсым
научнэ ушэтхыном лэфтхыбзэ
пчъагъэ зэхашагъ. Ахэр афэ-
гъэхыгъагъэх адыгэ тхакхуэу
ыкхы шлэныгъэлэхуэу Клэрэ-
щэ Тембот, Мэрэтыкыо Кыси-
мэ, лэшынэ Хьазрэт, Лъэустэн
Юсыф, Хьэдэгъэлэ Аскэр ыкхы
нэмыкхэм.

Мы аужырэ уахытэм зилоф-
шлагъэ кыэралыгъом уасэ кы-
зыфишылэгъэхэм ащыщых Шы-
кхулыр Батырбый ыкхы Мэ-
кхуэлэ Джэбраилэ. Ахэм «Ло-
мосовым имедаль» кыара-
тыгъ. Шыкхулырым меда-
лэу «Адыгеим и Шытхьузахуэ»
зыфилохэрэ кыфагъэшъо-
шагъ.

Арышъ, АМАН-м и Адыгэ
гупчэ мэлэжъэ, ыкхуахлэ ха-
хьозэ ыпэкхэ лээкхуагъ.

СИХЬУ Гошцагъу.

Шэныгъэр гъэхъагъэмэ якъэкIуапI

ТелефонкIэ къатыгъ. Быслымэн диныр зылэжьыхэрэм Бирамыр зэрагъэмэфэкIырэм, Дунэе Адыгэ Академиер илээс 20 зэрэхъурэм афэгъэхъыгъэу Израиль щыпсэурэ Ацумыжъ Налчык гуцылэгъу тыфэхъугъ.

— Бирамым ыуж бэ тесымыгъашIэу Адыгэ Республикэм сыкъэкIошт, — къытиIуагъ Израиль ит адыгэ къуаджэу Кфар-Камэ щыпсэурэ Ацумыжъ Налчык. — СикIалэу Айбек Мыекъяупэ къэкIожьыгъ, унагъо щышIагъ, сабийхэр илэх. Адыгеим, къош республикэхэм нэлуасэу, ныбджэгъоу ашысилэр макIэп. Бирам мэфэкIым пае зэкIэми сафэгъушIо. НэкIмэзэр

изыхыгъэхэм яшIушIагъэ къабыл хъунэу сафэлъало.

— Тхъауегъэпсэу, Налчык. Тишэныгъэлэжьхэр дэгъоу ошIэх. Израиль ис адыгэхэм адэжъ апэу къэкIогагъэр нартхэм якъэбархэр къэзыгуоижьыгъэ тхэкIо цIэрылоу Хъадэгъэлэ Аскэр.

— А лъэхъаныр шIукIэ

сишIэныгъэ къыхэнагъ. Кфар-Камэ и Адыгэ Хасэ сыхэтыгъ. Бысымхэр хъэкIэхом дахэу пэгъокIыгъагъэх. Хъадэгъэлэ Аскэр цIыфышIоу, лъэпкъым фэгумэкIэу щытыгъ. Мыекъяупэ сышIуэкIэмэ, къэбар гъэшIэгъонхэр къысфиIуатэщтыгъэх. Шэныгъэлэжьыр адыгэхэр зэфIищэнхэм, дунаим нахьышIоу щашIэнхэм пылгыгъ.

— **Быслымэнхэм ямэфэкIрэ шэныгъэлэжьхэм яюбилейрэ яху-лэу сыда джыри къытапIо пшIоигъор?**

— Мыекъяупэ имызакъоу, адыгэ къуаджэхэм мэщытхэр

ащашIыгъэх. Диным пыщагъэмэ япчъагъэ хэхъо. Диным пIуныгъэ мэхъанэу илэм зыкъегъэлэтыгъэным тишэныгъэлэжьхэр пылгых, IофшIагъэу ялэр бэ. Уахътэм елбытыгъэу угупшысэн хъумэ, лъэпкъ Iофыгъохэм, адыгабзэм изэгъэ-шIэнрэ игъэфедэнрэ, нэмыкIхэм афэгъэхъыгъэу тишэныгъэлэжьхэм нахьыбэкIэ ташэгугъы. Дунаим тет адыгэ шIэныгъэлэжьхэм язэпхыныгъэхэр нахь агъэпыгъэ сшIоигъу.

— **УигухэлъышIухэр Тхъэм къыбдегъэхъух.**

— Тхъауегъэпсэу, Сурэтым итыр: Ацумыжъ Налчык.

ЛЪЭПКЪ ШЭН-ХАБЗЭХЭМРЭ ЩЫПЭНЫГЪЭМРЭ

УнэгъуакIэм джэныкъор егъэббаи

Мэфэ ошIу дахэм зэлукIагъэхэм тахэллэшь, тагъэгъушхо. ЗещакIохэм хэлэтыкIыгъэу зыкъагъэлъагъорэп. Хъарыр зыхъарым иныбджэгъухэр шырытэу щытых, нэгъушIох. Адыгэ шъуашэкIэ фэгъэгъэ шыухэр къяуцокIыгъэх. Адыгэ Республикэм икъэралыгъо быракъ шъхъафитэу агъэбыбатэ. ШIу зыгу илгъым шIу къыдэхъумэ зэрашIоигъор къауатэ зэныбджэгъухэр Бэгъэдыр Артуррэ КIэдэкIой Зауррэ.

Гум илэ гуцылэр

«Гум имыль гуцылэр щэ нэ-шъу» цIыфмэ зыкIалорэр гурыIогъуаеп. Ащ «Гур мыплэмэ, нэр плъэрэп» зыфалорэ гуцылэжьыр къызыхэбгъэхъожькIэ, узыгъэгупшысэу нэплээгъум къифэрэм хъарыр кегъэдаха, купкI къыхелхъэ, джэныкъор къегъэбаи.

Тиреспубликэ иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» игъэцэкIэкIо куп хэт хъарыр зыхъарэу Шыунэе Руслъан.

Мыекъяупэ ар щэпсэу, сэнэхъат зэригъэгъотыгъэу Iоф ешIэ. Шъхъэгъусэ къыфэхъугъэ Лафышъ Фатимэ Фэдз щыщ. МедицинэмкIэ апшIэрэ гъэсэныгъэ Мыекъяупэ щызэригъэгъотыгъ.

— Адыгэ Хасэм тызэдыхэт, ныбжьыкIэ Iофыгъохэмрэ лъэпкъ шIэжьымрэ тадэлажьэ, — къауатэ Р. Шыунаем иныбджэгъухэр Бэгъэдыр Артуррэ КIэдэкIой Зауррэ. — Руслъан лъэпкъым инарт гъэо шIагъу. Тызэгъусэу Iофыгъуабэ тэгъэ-цакIэ. Титарихъ шъыпкъагъэ хэлъэу ныбжьыкIэхэм алыгъэ-Iэсыгъэным, адыгабзэр зэгъэ-шIэгъэным, нэмыкIхэм тиныбджэгъу кIэщакIо афэхъу.

ТимэфэкIхэр

нахьыбэ орэхъух

Адыгэ быракъым, адыгэ шъуашэм ямэфэкIхэр тиреспубликэ щызэхэхэщэгъэнхэм ялахьышIу хэзышIыхъэхэрэ ныбжьыкIэхэр Шыунэе Рус-

Адыгэ унэгъо ныбжьыкIэхэм къахэхъуагъ. Шыунэе Руслъанрэ Лафышъ Фатимэ Мыекъяупэ щызэгъуатхагъэх. Шъхъэгъусэ зэфэхъуагъэхэм ялахьылхэр, ныбджэгъухэр афэгъушIуагъэх. Адыгэ шэн-хабзэхэм атетэу нысащэм лъэпкъ мэкъамэхэр щыжьынчыгъэх, къыщышIуагъэх, щыуджыгъэх.

лъан инысащэ щытлэгъугъэх. Ягуцылэ зыгъэцэкIэжьхэрэм ахэр ащыщых. Адыгэ шъуашэхэмкIэ зэныбджэгъухэр, нысэри фэпагъэх. Руслъанрэ Фатимэ нэщытым щызэгъуатхагъэх, нэужым ЗАГС-м Iофтхъабзэр щылыгагъэкIотагъ.

Динлэжьхэр, хабзэм икыулыкъушIэхэр зэшхъэгъусэ зэфэхъугъэхэм къафэгъушIуагъэх. Сабыйхэр зэдапунхэу, лIакъор зэдагъэпытэнэу, гуфэбэныгъэу зэфырялэр зэдэпсэхэхэ бжыхъ дахэм янасып щызэдаIотэжьынэу афэлъэIуагъэх. УнэгъуакIэ ялэ зэрэхъугъэм ишыхъатхэу

Джанхъот Иринэрэ Даур Мэдинэрэ Шыунаехэм афэгъушIуагъэх, гум кыкIэу псэм щыщ хъурэ гуцылэхэр афалауагъэх. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Шыунэе Асыет нысащэм гушIуагъоу хилгъэгъуагъэр зэфихъысыжъзэ, ныбжьыкIэхэм адыгэ шэн-хабзэхэр дэгъоу зэрагъэцакIэхэрэр гопшхо щыхъугъ.

Адыгэ орэдышIор пщынаом къырегъало. ХъатыякIоу Шыэупэкъэ Джумалдин къэшъуакIохэр пчэгум къырегъэблагъэх, ЗАГС-м дэжъ шэуджых. Машинэхэр зэхэгъэу Мыекъяупэ иурам шъхъаIэхэм къарэкIох. Шыухэр апэ итхэм ащыщых. Адыгэ быракъыр, Шыунаемэ ялIакъо итамыгъэ агъэбыбатэ, шапIэу «Эдемым» екIуалIэх...

Нысащэм хэлажьэхэрэм Лениным исаугъэт, Урыс-Кавказ заом хэкIодагъэхэм ямыжъо дэжъ къэгъагъэхэр шагъэтIылыгъэх. Уахътэм диштэу тинысащхэр зэхащэнхэм фэшI тишэныгъэлэжьхэм ягупшысэхэр къыхалхъэмэ, ишIуагъэ къэкIошт. УнэгъуакIэм тыфэгъушIо, насыпыр квебэкIэу щылэнэу тыфэлъало.

Сурэтхэр нысащэм къыщытырахыгъэх.

Редактор шъхъаIэхэр:

ДЭРБЭ Тимур
ХЪАШУЦЭ Мухъэмэд
ТХЪАГЪЭПСЭУ
Уцужьыкыу

Зэхэзыщагъэхэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, Iэкиб къэралхэм ащыпсэурэ тилэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм намалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестыянскэр, 23б

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиоэкъэтынхэмкIэ ыкIи зэлыгъэсыкIэ амалхэмкIэ и Министертвэ и Темыр-Кавказ чIыплэ гъэIорышIапI, зэраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъяупэ,
ур. Пионерскэр, 268

Редакциер зыдэщылэр:

385000, къ. Мыекъяупэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шъхъаIэм иапэрэ гуадзэр — 52-49-44, редактор гуадзэр — пшIэдэкIыжъ зыхъыр секретарыр — 52-16-77.
E-mail: adyvoice@mail.ru

Пчъагъэр

4254
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2551